

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»

ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра мов і методики їх викладання

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «Магістр»

на тему:

КАЗКА ЯК МЕТОД ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Виконала:

студентка II курсу, 63 групи

спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Ніколаєнко Юлія Миколаївна

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри мов і методики

їх викладання

Мірошник Ірина Василівна

Чернігів – 2024

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2023 року.

Студентка _____ Юлія НІКОЛАЄНКО

Науковий керівник _____ Ірина МІРОШНИК

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти

протокол № _____ від «___» _____ 20__ р.

Студентка допускається до захисту роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри _____ Ірина ТУРЧИНА

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ ЯК МЕТОДУ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	9
1.1. Зміст та значення гуманістичного виховання у розвитку дітей дошкільного віку	9
1.2. Види казок та їх роль у гуманістичному вихованні дітей дошкільного віку	17
1.3. Стан проблеми використання казки як методу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку у практиці роботи закладів дошкільної освіти	30
Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ КАЗОК.....	36
2.1. Визначення рівня гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.....	36
2.2. Комплекс дидактичних казок з соціально-моральним змістом та особливості його впровадження у освітній процес закладу дошкільної освіти.....	44
2.3. Дослідження ефективності процесу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку на основі використання дидактичної казки	49
2.4. Методичні рекомендації щодо використання казки як методу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку	53
Висновки до розділу 2	56
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	65

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДДВ – дитина дошкільного віку

ЗДО – заклад дошкільної освіти

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема гуманістичного виховання за умов сучасного українського суспільства набула останніми роками особливого значення. Це пов'язано насамперед з його глибинними змінами, які поступово призвели до усвідомлення науковою, педагогічною громадськістю та відповідними державними службами необхідності корінного перегляду не стільки змісту, форм та методів освіти, скільки існуючих засобів та методів гуманістичного виховання підростаючого покоління у всьому освітньому просторі України.

Дошкільний вік – важливий період у житті дитини. Саме тоді відбувається входження дитини у світ соціальних відносин, засвоєння елементарних моральних вимог, привчання до їх виконання. У зв'язку з цим одним із головних напрямів перебудови дошкільного виховання, передбаченої Концепцією дошкільного виховання, є гуманізація педагогічного процесу, що передбачає насамперед орієнтацію вихователя на особистість дитини, докорінну зміну характеру спілкування з нею.

Старший дошкільний вік – період активного засвоєння норм моралі, формування моральних звичок, почуттів, стосунків. Він є найбільш відповідальним етапом у розвитку механізмів поведінки та діяльності, у становленні особистості дошкільника загалом. Це зумовлено як великими змінами, що відбуваються у розумовому та емоційно-вольовому розвитку дошкільнят, у мотиваційній сфері, у спілкуванні з дорослими та однолітками, так і досягнутим рівнем моральної вихованості. У зв'язку з цим розширюються можливості морального виховання старших дошкільнят.

У цей час відбувається процес оновлення змісту дошкільної освіти, апробація нових педагогічних технологій, пошук та оволодіння новими методами та формами роботи, удосконалення процесу виховання дошкільнят, у тому числі морального. Воно відбувається з урахуванням найкращого, що було накопичено практикою.

Казка – нерозривна частина фольклору. Вона є предметом наукових досліджень фольклористів, літературознавців, психологів, педагогів. У нашому дослідженні казка розглядається як один із засобів гуманістичного виховання дошкільнят.

Багато сучасних учених-педагогів і представників педагогічної громадськості вказували на ту велику роль, яку відіграє казка у формуванні особистості дошкільника. Так, Д. Арановська досліджує генезис естетичного сприйняття у дітей та процеси розуміння казки дошкільнятами [2]; В. Максимова розглядає проблему гуманістичного виховання дошкільників через казку, як один із дієвих засобів розвитку різних сторін особистості дитини [24]; М. Машовець вивчає вплив казки на формування особистості дитини [27]; Л. Софянчук розкриває питання застосування казкотерапії в роботі з дітьми старшого дошкільного віку з використанням казок В. Сухомлинського [45]. На їхню думку, все найцінніше, відшліфоване протягом багатьох століть, може і повинно бути використане в освітньо-виховній роботі дитячих садків. Казка показує життя людини у суспільстві, особливості взаємин між людьми. Передача моральної поведінки в них відбувається не через абстрактні поняття, а через події реальних героїв, поведінка яких значуща для дитини.

Отже, хоча за останні роки і проведено чимало наукових досліджень, присвячених розгляду можливостей казки у вихованні дітей дошкільного віку, проте тих, що розкривають особливості гуманістичного виховання дітей дошкільного віку з використанням народних казок, замало. Це дозволяє зробити висновок про те, що в практиці використання казок у гуманістичному вихованні дошкільнят є чимало невирішених проблем: немає системи роботи з ефективного використання народних казок у формуванні моральних якостей, моральної стійкості особистості дошкільника; не виявлено педагогічних умов ефективного використання народних казок у моральному вихованні дітей старшого дошкільного віку. Таким чином, має місце суперечність між вимогами суспільства, ступенем розробленості

проблеми гуманістичного виховання та практикою морального виховання дошкільнят, що склалася з використанням казок різних народів. Це зумовило вибір теми нашого дослідження: «КАЗКА ЯК МЕТОД ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ».

Мета дослідження – теоретично проаналізувати і практично дослідити особливості використання казки як методу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання дослідження**:

1) розкрити зміст та значення гуманістичного виховання у розвитку дітей дошкільного віку;

2) розглянути види казок та дослідити сучасний стан їх використання як методу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку у практиці роботи закладів дошкільної освіти;

3) розробити комплекс дидактичних казок з соціально-моральним змістом з метою гуманістичного виховання дітей дошкільного віку;

4) провести експериментальне дослідження ефективності процесу гуманістичного виховання у дітей дошкільного віку на основі дидактичних казок;

5) розробити методичні рекомендації щодо використання казки як методу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.

Об'єктом дослідження є процес гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – казка як метод гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.

Задля досягнення поставленої мети, було використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* (аналіз педагогічної, психологічної, філософської, християнської антропологічної літератури з погляду духовно-морального становлення особистості; вивчення досвіду психотерапії, а саме казкотерапії як здоров'язоощаджуючої та особистісно орієнтованої технології корекції

відхилень в емоційній та поведінковій сфері дітей дошкільного віку); *емпіричні* (спостереження, опитування, бесіди, анкетування); *експериментальні* (педагогічний експеримент з метою дослідження ефективності процесу гуманістичного виховання у дітей дошкільного віку на основі казок); *метод статистичної обробки даних* (статистична обробка результатів експериментального дослідження та їх інтерпретація).

Практична цінність кваліфікаційного дослідження полягає у розробці комплексу дидактичних казок з метою гуманістичного виховання дітей дошкільного віку та укладанні методичних рекомендацій щодо їх використання як методу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження оприлюднено на конференціях різного рівня: Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців і студентів «СУЧАСНА ОСВІТА: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ» (28 березня 2023 р.); Всеукраїнська онлайн-конференція з міжнародною участю «СТРАТЕГІЇ ТА ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ», (30 травня 2023 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ» (28-29 листопада 2023 р.).

Публікації:

Ніколаєнко Ю.М. Казкотерапія у вихованні дітей дошкільного віку. Збірник: Сучасна освіта: досвід і новаторство // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців та студентів (28 березня 2023 р.). Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2023. 120 с. С. 28.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (51 джерело) та 6 додатків. Загальний обсяг роботи становить 79 сторінку із них основного тексту – 58 сторінок. Робота містить 8 таблиць та 2 рисунка.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ ЯК МЕТОДУ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1 Зміст та значення гуманістичного виховання у розвитку дітей дошкільного віку

Теоретичні основи сучасного дошкільного виховання, основою яких є принципи гуманістичної педагогіки, орієнтує працівників дитячих дошкільних закладів на необхідність формування базису особистісної культури, поглибленого ознайомлення з навколишньою дійсністю.

Гуманістичне просвітництво дітей, перш за все, орієнтоване на вивчення людини, її різних характеристик, відносин з навколишнім світом та іншими людьми. Такою клітиною поглиблених знань про навколишній світ, навколо якої б групувалося все інше, є поняття «людина»: гуманістична спрямованість передбачає, що пізнання здійснюється для людини і на благо людини. З погляду філософії, гуманізація освітнього процесу досягається шляхом включення до арсеналу суб'єкта, що пізнає, як самого центрального поняття «людина», так і понять, пов'язаних з його безпосередньою діяльністю (нежива природа, рослинний, тваринний світ, суспільство).

Вивчення зв'язку з неживою та живою природою необхідне для усвідомлення ним (пізнаючим суб'єктом) своєї залежності від навколишнього світу. Не менш важливо розглянути відмінності людини, її своєрідність, що в сукупності зі знанням зв'язків його з природою дозволяє зрозуміти його місце у світобудові і тим самим сформулювати передумови становлення особистості. Нежива природа, рослинний і тваринний світ пізнаються дітьми в процесі ознайомлення із системою елементарних наукових уявлень про людину та її ставлення до цих сторін дійсності. Систематичне та цілеспрямоване ознайомлення дітей зі зростанням та

розвитком живих істот, сезонними явищами в природі сприяє розвитку пізнавально-світоглядної сфери їхньої особистості. Необхідно навчити дитину любити рідну природу, гуманно і дбайливо до неї ставитися, захищати все живе, – воно має бути недоторканим на благо всього людства.

Гуманістичний підхід, як ми пам'ятаємо, характеризується такими принципами: цінність людини та її переживань стосовно себе та інших; підтримка та стимулювання розвитку творчих здібностей; визнання гідності людини, її потенціалів та можливостей, самореалізації.

Гуманістичний підхід передбачає прийняття людини, у нашому випадку – дитини, такою, якою вона є, з усіма її достоїнствами та недоліками. Прийняти, а не оцінювати, тим більше не засуджувати – найважливіший принцип гуманістичних відносин. Як пише М. Швейцар, зі спогадів дитинства у пам'яті залишаються і яскраві моменти, наприклад, свята та подарунки, і травми, які згодом заважають нормальному життю. Причому травми часто не згадуються, а за допомогою захисних механізмів, наприклад, таких як витіснення, стираються з пам'яті і йдуть у несвідоме.

Очевидно, що сімейний клімат і стосунки в сім'ї — найближчому соціальному оточенні дитини – впливають на її психічний стан та розвиток. Звісно, у кожному дитячому садку, точніше, у кожній групі є «проблемні» діти. І саме їм потрібні насамперед допомога психолога, підтримка та розуміння з боку вихователя.

У своїй книзі «Виховання дитини» М. Швейцар пише про такий метод виховання, як заохочення та покарання. При цьому він вказує, що холодність та фізична розправа принижують дитину, ламають її психіку, викликають почуття сорому, але не вчать дитину самодисципліні. Навпаки, така дитина при батьках буває слухняною, а в іншому місці стає зовсім не керованою. Почуття провини, яке відчуває дитина, регулює її поведінку. Але постійне відчуття провини неодмінно призведе до зниження самооцінки та самоповаги дитини, позбавить її стимулів для особистісного зростання. Те, чим керуються батьки і вихователь, формуючи і підтримуючи почуття провини у

дитини є підґрунтям для створення умов успішнішого маніпулювання маленькою людиною, підпорядкування її собі, позбавлення її волі.

Гуманістичне виховання має на меті гармонійний розвиток особистості та передбачає гуманний характер відносин між учасниками педагогічного процесу. Для позначення таких відносин використовується термін *«гуманне виховання»*.

Гуманістичне виховання дошкільнят є цілеспрямованим впливом вихователя на дитину, що передбачає розвиток гуманно-ціннісного ставлення до дійсності за умови забезпечення несуперечності зовнішньої (соціальної) та внутрішньої (духовної) детермінант та формування гуманних якостей особистості.

Рівні гуманістичної вихованості дошкільнят (низький, середній, вищий за середній, високий) визначаються критеріями (інформованість, емоційність, гуманно-ціннісне ставлення, прояв гуманних відносин у діяльності), з яких системотворчим виступає ціннісне ставлення до іншої людини.

Теоретична модель гуманістичного виховання старших дошкільнят включає змістовий блок, що складається з взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-цільового, інформаційного, емоційного, ціннісно-смыслового, практичного компонентів.

Термін *«гуманізм»* (лат. *humanus* – людський) вперше застосував у 1808 р. педагог Ф. Пітхаммер. У вузькому значенні поняття *«гуманізм»* використовується для властивості культури та ідеології епохи Відродження. Існують і інші, ширші трактування цього поняття. У *«Філософському енциклопедичному словнику»* гуманізм сприймається як «система поглядів що історично змінюється, визнає цінність людини як особистості, її декларацію про свободу, щастя, розвиток та прояв своїх здібностей, вважає благо людини критерієм оцінки соціальних інститутів, а принципи рівності, справедливості, людяності – бажаною нормою відносин для людей». *«Педагогічна енциклопедія»* роз'яснює, що гуманізм – це «визнання цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток та прояв своїх

здібностей». Отже, гуманізм – це людяність; *studia humanitatis*; культурний рух доби Відродження; сукупність поглядів; система змін, що історично змінюється; принцип світогляду (зокрема моральності); рефлексований антропоцентризм тощо.

Гуманістичне виховання – не прямий вплив на особистість, а соціальна взаємодія з нею різних суб'єктів: конкретних людей, їх мікрогруп та колективів. Це суб'єкт-суб'єктна взаємодія, діалог, у якому беруть участь конкретні особистості. Виховна ефективність такої взаємодії визначається тим, які особистості в ньому беруть участь, якою мірою вони самі усвідомлюють і відчувають себе особистостями і бачать особу в кожному, з ким вступають у взаємодію. Справжній діалог – це міжособистісна взаємодія «на рівних», в якому одна людина сприймає іншу як таку ж цінність, як і вона сама. Найголовнішим ефектом гуманістичного виховання людини є поступове формування в ній потреби та здатності до самовиховання – самостійного розвитку себе як особистості, суб'єкта діяльності, індивідуальності. Провідною метою виховання залишається ідеал всебічно розвиненої особистості, що йде з глибини століть. Він орієнтує на широкий підхід до особистості, остерігає від одностороннього виховання, зведення його до однобічної та пасивної адаптації до конкретних умов та вимог суспільства. Всебічний розвиток передбачає їх органічну єдність, цілісність буття, свідомості та самосвідомості, емоційно-потребової сфери та поведінки людини. Гуманістичне виховання має на меті гармонійний розвиток особистості та передбачає гуманний характер відносин між учасниками педагогічного процесу.

Гуманістичне виховання здійснюється в актах соціалізації, власне виховання та саморозвитку особистості. Загальноприйнятою метою у світовій теорії та практиці гуманістичного виховання був і залишається ідеал особистості, що йде з глибини століть, всебічно і гармонійно розвиненою. Ця мета-ідеал дає статичну характеристику особистості. Динамічна ж її характеристика пов'язана з поняттями саморозвитку та самореалізації. Тому

саме ці процеси визначають специфіку мети гуманістичного виховання: створення умов для саморозвитку та самореалізації особистості в гармонії з самою собою та суспільством. У такій меті виховання акумулюються гуманістичні світоглядні позиції суспільства стосовно особистості та свого майбутнього. Вони дозволяють осмислити людину як унікальне явище природи, визнати пріоритет її суб'єктності, розвиток якої є метою життя. Завдяки такому формулюванню мети виховання з'являється можливість переосмислити вплив людини на своє життя, своє право та відповідальність за розкриття своїх здібностей та творчого потенціалу, зрозуміти співвідношення між внутрішньою свободою вибору особистості у саморозвитку та самореалізації та цілеспрямованим впливом на неї суспільства. Отже, у сучасному трактуванні мети гуманістичного виховання закладено можливість формування планетарної свідомості та елементів загальнолюдської культури. Щоб гуманістична цінність спонукала до активної діяльності, до самовиховання та саморозвитку особистості, мало домогтися того, щоб людина її ясно усвідомлювала. Цінність набуває спонукальної сили мотиву діяльності тоді, коли вона інтеріоризована особистістю, коли людина може чітко формулювати цілі своєї діяльності, бачити її гуманістичний зміст.

Отже, виховання можна розглядати як соціально організований процес інтеріоризації загальнолюдських цінностей. Можна виділити два методи організації виховання як цілеспрямованого процесу інтеріоризації загальнолюдських цінностей. Другий спосіб організації виховання з метою інтеріоризації загальнолюдських цінностей полягає у засвоєнні вихованцем пред'явлених йому в «готовому вигляді» спонукань, цілей, ідеалів, які за задумом педагога повинні у нього сформуватися і які сам вихованець повинен поступово перетворити із зовні сприйняті у внутрішньо прийняті та реально діючі. І тут потрібно пояснення сенсу формованих спонукань, їх співвідношення з іншими. Досвід, що організується дорослим, представляється в кількох напрямках та при використанні таких засобів:

Іграшка. «Не достаток іграшок вирішує питання про можливість розвитку повноцінної змістовної гри, а в першу чергу те, в якому зв'язку з дитячим досвідом, з враженнями від навколишнього життя іграшка дана дитині». Дуже важливо розглядати іграшку як стимул організації дитячої самодіяльності. Доцільно давати дитині іграшку і як нагадування про яскраві дитячі враження. Іграшки можна вносити в групу планово, у зв'язку з грою, що планується дорослим. Важливо поєднувати внесення іграшок із збагаченням дітей знаннями про предмети.

Прогулянки, екскурсії, відповіді на дитячі запитання. Вони поглиблюють пізнання дитиною навколишнього світу. Творча гра дає природні підстави виховання в дітей допитливості, бажання більше дізнаватися, застосовувати отримані знання у діяльності; Художня література, науковці вважають, що художня література— один із суттєвих факторів, що впливають на спрямованість дитячих ігор, на правильний розвиток уяви. Виділимо основні педагогічні гуманістичні засоби, що дозволяють виховувати у дитині якості гуманної особи.

Виховання довірою, турботою та повагою. Необхідно вчити дитину боротися із почуттями безпорадності та невідомості. Вміти жити в нестабільному світі, бути здатним відірватися від минулого заради невідомого майбутнього – отже, бути відкритим життю, ставитися до нього творчо. Це дуже важке завдання, що часом здається нездійсненним, оскільки ніхто не може знати, що готує йому життя, але кожен хоча б приблизно бажає це знати. Для цього потрібно бути сміливим, рішучим, а головне, довіряти собі, своїм достоїнствам і жодною мірою їх не применшувати. Виховання відповідальністю. Сучасна педагогічна думка практично одностайна в тому, що сьогодні, більше, ніж будь-коли раніше, важливим стало вихованням відповідальністю. Розвиваючи в дитині самостійність, ми сприяємо тому, щоб дитина почала відчувати, знати і переживати почуття відповідальності перед іншими людьми, а не тільки, роблячи так і так, уникати їх окриків і покарань. На початку це, звичайно, найближче його

оточення, потім ця сфера розширюється. І, зрештою, приходить почуття відповідальності за свої справи та вчинки перед іншими та суспільством загалом, як перед самим собою. Виховання через розсудливість, етичне дослідження та смислотворчість. Сучасний гуманізм – це новітня форма раціоналізму, що інтегрує досягнення методології наукового пізнання, філософії та психології XX століття. Раціональності, як стилю адекватного мислення та поведінки, слід навчати. Як вже неодноразово підкреслювалося, гуманістична педагогіка вважає одним із своїх основних завдань розвиток у дітей навичок критичного мислення та розсудливості, наукового скептицизму, як і здатності розумного підходу до етичних життєвих колізій. Надання вихованцям максимально повної інформації без оцінного тиску та спільні роздуми над проблемними ситуаціями – необхідний елемент та метод гуманістичного виховання. Він дозволяє вдосконалювати їхню здатність до рефлексії, здорового критицизму, усвідомлення реальних проблем, правильного вибудовування процесу прийняття рішення чи вибору.

Виховання, через залучення до творчості, «актуалізованої» («здійсненої», самостійної) людини – ще один аспект гуманістичної педагогіки. Здатністю до творчості тією чи іншою мірою чи області наділений кожен.

Творчість – визначальна характеристика людської істоти. Вихованню творчістю надається таке значення тому, що воно вчить людину спиратися на власні сили, вірити в себе, бути незалежною, автономною, вільною; усе це народжує у ній самоповагу.

Вочевидь, що, виховуючи через творчість, ми розвиваємо у людині і пізнавальні здібності (насамперед, можливо, уяву та інтуїцію), і практичні вміння. Жодна серйозна і загальнокорисна праця немислима, крім того, без чеснот завзятості, цілеспрямованості, самодисципліни. Так розвивається почуття відданості справі разом із відповідальністю за розпочате.

Заохочуючи людину до встановлення сенсу життя та її здійснення, гуманістична педагогіка стимулює у ній розсудливість і реалістичність –

якості, такі необхідні у тому, щоб навчитися відрізняти хороше від поганого, бажане від небажаного, гідне від недостойного. Сприйняття та інтеріоризація особистістю, переведення у «внутрішній план» загальнолюдських цінностей та вироблення власних ціннісних орієнтацій неможливі лише на рівні усвідомлення (когнітивному). У цьому вся процесі активну роль грають емоції. Емоційна природа процесу інтеріоризації підтверджується численними дослідженнями. Доведено, що соціальні цінності сприймаються як свідомістю, раціональним мисленням, але передусім почуттями. А що ж може бути так не забарвлене почуттями та емоціями для дошкільника як творчість, що виражається через любов до малювання, праці, ігор? Творчий характер ігрової діяльності проявляється у тому, що дитина хіба що перетворюється на того, кого він зображує, й у тому, що, вірячи у правду гри, створює особливе ігрове життя і щиро радіє чи засмучується у процесі гри. Тому такий засіб виховання гуманістичної спрямованості як творчість та гра стають вельми значущими.

Творчий характер сюжетно-рольової гри визначається наявністю в ній задуму, реалізація якого пов'язана з активною роботою уяви, з розвитком у дитини здатності відображати свої враження про навколишній світ. Діти виявляють велику винахідливість, підбираючи іграшки, предмети, необхідні для гри, старші дошкільнята самі майструють іграшки, що допомагають повністю реалізовувати задум, краще впоратися з роллю. Як будь-яка творча діяльність, сюжетно-рольова гра емоційно насичена і приносить кожній дитині радість і задоволення вже своїм процесом.

Таким чином, на сучасному етапі пріоритетними напрямками гуманістичного виховання є відмова від ідеології формування особистості та перехід до ідеології її розвитку; прийняття вихователем позиції наглядача, що допомагає становленню дитини; конгруентність вихователя, тобто щирість, природність, впевненість у собі, готовність представити різні дидактичні засоби дітям. Для ефективного виконання всіх етапів виховання,

необхідно визначити, які казки забезпечуватимуть розвиток гуманізму у дітей. До розгляду цього питання переходимо у наступному підрозділі.

1.2 Види казок та їх роль у гуманістичному вихованні дітей дошкільного віку

Початок знайомства з величезним світом літератури у дітей походить з казки, зі сферою відносин між людьми і навколишнім світом. Надбання культури людства дитині повідомляється через фольклор. Вона активізує допитливість і творчу фантазію дитини, формує її розумові здібності, сприяє збагненню своєї особистості, своїх прагнень і почуттів, а також прагнення та почуття інших людей. Аналізуючи текст казки, діти приймаються вловлювати основні істини життя. Вони навчають дітей поважати та цінувати рідних та близьких. Вивчення фольклору сприяє легкому впровадженню в навколишній світ, абсолютному відчуттю привабливості природи рідного краю, засвоєнню поглядів народності про красу, моральність, знайомство з традиціями, звичаями. Інакше висловлюючись, разом із естетичним задоволенням вбирає те, що називається духовною спадщиною людей, без чого розвиток доброї людини неможливий.

Спеціально підготовлених творів для дітей є чимало. Цей тип етнічної педагогіки протягом багато часу і впритул до сьогодення представляє колосальне значення освіти зростаючого покоління. Дитина жваво вітає у казці: потяг до добра і чесності, віру в диво, схильність до вигадки, до чарівних перетворень. Казка відрізняється безумовним тріумфуванням істини і добра. У казці наочно показано, де пролягають вірні шляхи життя особистості, у яких їй пощастило, а чому немає, яке її покарання через помилки. Всі вчинки та дії героя призводять до мети та фінальної удачі. За похибки необхідно розраховуватися, а розрахувавшись, герой знову знаходить можливість успіху. У процесі фантастичної вигадки виявлено значну властивість світосприйняття людей – міцне переконання у чесності, у

тому, що добрий гуманний початок неодмінно здолає все. Діти помічають у фантастичній розповіді індивідуально, без коментарів та пояснень, щось дуже важливе для себе, необхідне для поглиблення їхнього мислення. Світ фантастики та вигадки у своїй основі є відображенням істинного світу в його ключових засадах.

На сьогоднішній день інтерес та необхідність до казки є особливо актуальним. Потік інформації, що постійно зростає, просто засвоюється дітьми дошкільного віку. Незважаючи на чутливість нервової системи дітей, вона все ж має певні межі. У процесі навчання дитина може перевтомлюватися, ставати нервовою, і власне казка очищує її думки від всього негативного, незначного, спрямовуючи зосередженість на елементарні вчинки персонажів та думки про те, чому все відбувається саме так, а не іншим чином. За класифікацією казки ділять на народні та авторські. Народний казковий сюжет має власну самобутню поетику, тексти фантастичного жанру ґрунтуються на прийнятих традицією фразах і штампах. За тематикою та стилістикою народні казки розподіляються на деякі групи.

Загальноприйнято дослідники відокремлюють п'ять різновидів казок: *казки-потішки, казки про тварин, фантастичні казки, побутові та народні.*

Казка-потішка це винятково педагогічний жанр, який виконує для дитини місію наставника та коментатора ключових моральних приписів. Казка-потішка знаходиться на межі між безтурботною, забавною, веселою безпосередністю раннього віку та жорстокими правилами існування, які дитина, щоб стати пристойною особистістю, зобов'язана спіткати з дитинства.

У *казці про тварин* живність переймають якості людини – мислять, впливають, розмовляють. Фактично, подібні ролі передають дитині відомості про суспільство людей, а чи не звірів. Персонажі у цих казках не поділяються чітко на негативних та позитивних. Кожному герою властива одна специфічна риса, що відрізняється індивідуальністю характеру, який і

проявляється у змісті. Класичною основною якістю лисиці є хитрість. Діти швидко сприймають: те, що вовк сильний, але зовсім не означає, що він справедливий. Чуйність аудиторії незмінно належить справедливим, а не сильним.

Фантастична казка є найпопулярнішим і найулюбленішим дітьми жанром. Події, що відбуваються у фантастичних казках, чудові: дійова особа, опиняючись у різних небезпечних ситуаціях, рятує товаришів, перемагає супротивників. В установці персонажа потрапляють ефективні чарівні предмети: килимок-літак, клубочок або дзеркало, звірятко або жар-птиця. Усі вони, з якимись умовами чи зовсім без них, здійснюють побажання та вказівки героя.

Побутова казка подібна до буденного існування і може обходитися без чудес. Заохочення або осуд постійно зображується вільно, виразно висловлюється оцінка: що аморально, що заслуговує на іронію. Бідняки є постійними героями побутових казок. Тим не менш, перемога і успіх завжди залишається за ними, незважаючи на багатство та знатність інших людей. У казці бідні люди домагаються святкування правди та справедливості без сприяння товаришів – лише завдяки розуму, спритності, винахідливості та щасливим подіям, на відміну від персонажів фантастичної казки.

Традиційна народна казка. Доля традиційної народної казки в сучасності визначається насамперед її високою ідейною спрямованістю, її справжнім гуманізмом, що поєднується з винятковою мистецькою цінністю. Усім цим пояснюється життєздатність казки у наші дні як джерела виховання доброти дошкільнят. Завдяки віковим особливостям дітей (здатності до наслідування, рефлексивності) у дітей виховуються найкращі людські риси характеру.

Завдяки казці, дитина пізнає навколишній світ не тільки розумом, а й серцем. З казки молоде покоління черпає поняття справедливості. Казка – сильний засіб виховання любові до Батьківщини. Створені народом казкові герої живуть тисячоліттями, доносять до серця та розуму дитини могутній

творчий дух свого героїчного народу, його ідеали. Казка – брехня що виявляється справжнісінькою правдою: вона розповідає про надзвичайно важливе життя, вона вчить бути добрими і справедливими, протистояти злу, зневажати хитрунів. Вона стверджує народні принципи життя: чесність, відданість, сміливість, колективізм, доброзичливість тощо.

Казкам відповідає очевидний зміст, присутні відомі герої. Вона містить прості та зрозумілі слова, звороти, обов'язково повчальна та схиляє до роздумів. У казках надається можливість пізнати добру справу та злий задум. Діти запозичують із казок запас знань: основні погляди про час і місце, про взаємини людини і природи, зі світом предметів. Казка активізує дітей до творчості. У мовленнєвому вихованні збагачує словниковий запас, представляє йому різну культуру, традиції. Казка змінює розумову діяльність, покращує уважність, пам'ять, фантазію та вчинки. Торкаючись емоційної сфери життя дитини, приносить задоволення, заспокоєння, вона видає словесні малюнки та знаки, які використовуються для усвідомлення та демонстрації власних відчуттів. Вона виставляє персонажів, імітує обстановку, які заслуговують на увагу та оцінку. За допомогою казки дитина розвивається у розумінні мови. Художність і розміреність казки спрямовують концентрацію уваги дитини на дії, що відбуваються в ній. Конструкція тексту казки, організована на повтореннях, сприяє запам'ятовуванню. Казка вчить дитину вибирати, оскільки її настанови заховані, часто не конкретні, висновки багатозначні.

Загальні практичні рекомендації, які необхідно брати до уваги під час використання казок в освітньому процесі:

- необхідно створити комфортні умови роботи з казкою;
- слід обговорювати з дитиною події та героїв казки;
- необхідно допомогти дитині з висновками, розглянути події та вчинки головних персонажів;
- варто надати дитині самостійно уявити подумки обожнюваних героїв.
- не надавати дітям книги з ілюстраціями під час слухання казки.

Зорові образи зазвичай помітні, що може відволікати увагу дитини від концептуальної роботи з казкою. Також це може стримувати перебіг творчої уяви дитини, оскільки сприйняття дітей відрізняється від оцінки автора. Запропонуйте дитині самотійно відтворити, а при прагненні зобразити своїх обожнюваних фантастичних героїв. Це є гарна перспектива для творчого розвитку дітей дошкільного віку.

– необхідно спостерігати за своєю промовою в момент читання казкових текстів, вимовляти всі слова, інакше дитина може запозичити від вас невірну вимову слів і звуків, а звільнитися від неї буде важко.

Моральний зміст у казкових сюжетах представлений однозначно. Позитивні персонажі зазвичай обдаровані хоробрістю, стійкістю, наполегливістю у завоюванні перемоги, красою, що підкуповує прямолінійністю, правдивістю та іншими тілесними та духовними властивостями, що мають для людей найвищу цінність. Важко переоцінити значення казок в гуманістичному вихованні дітей. Багато народних казок овіяні легендою та славою. Чарівні картини в сюжетній лінії, красі вчинків героїв – все це робить на дітей величезний емоційний вплив. Естетичні, моральні та інтелектуальні почуття, що народжуються в душі дитини під враженням казкових образів, активізують потік думок, що спонукає до активної діяльності мозку, пов'язує повнокровними нитками живі острівці мислення. Через казкові образи у свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками. Воно стає сферою духовного життя дитини, засобом вираження думок та почуттів – живою реальністю мислення. Під впливом почуттів, що пробуджуються казковими образами, дитина вчиться мислити словами.

Казка – невід'ємна частина духовного життя народу. Якщо ми донесемо до дітей народні казки, якщо до них повертатися щодня і використовувати їх у вихованні, то наше покоління виросте, вбираючи в себе коріння національного буття, національної культури, тому що з казки починається правдива, чесна людина, добра і турботлива, творчий і гуманна.

Важко знайти іншу таку якість словесного впливу на дитину, з якою була б порівняна казка, вигадка, де переплелися реальні та фантастичні події, герої яких – знайомі незнайомці. Це відомі дітям тварини, наділені рисами і характером людини, рослини, що набувають небачених якостей, люди, які здійснюють незвичайні подвиги і вчинки і в той же час усі персонажі казок були добре знайомі дітям, багато хто з них живе поряд. Казки розвивають і виховують дитину, але таке виховання сприймається нею із задоволенням, оскільки казки захоплюють світ фантастики.

Казки входять у життя дитини з того часу, як вони знаходять здатність розуміти мову. Сумні та веселі, страшні та добрі, вони знайомлять дітей з величезним світом, з першими уявленнями про добро і зло, справедливість та порядок і стають улюбленою забавою.

Незважаючи на те, що в казках, як і в житті, багато зради, зла, заздрості, все ж таки тріумфує завжди добро і справедливість, а зло карається. Позитивні казкові герої у боротьбі з ворогами користуються різними чарівними предметами, у боротьбі зі злом їм допомагають птахи, тварини, риби і навіть сама природа. Тим самим казки вселяють впевненість у торжестві правди та добра. Іншими словами, можна сказати, що казки є найважливішими словесними засобами розумового та морального виховання.

Вихователю слід врахувати, що велика кількість казок та їх різноманіття дозволяє знайти і порадити кожній дитині той чи інший приклад для наслідування героя казки. Дуже важливо не лише знайти приклад, а й підтримати вибір дитини. Опосередкований вплив часто ефективніше, ніж постійні зауваження дитині особливо перед іншими дітьми. Дитина може розповісти, чим подобається йому герой, і чого він у нього хотів навчитися. Дуже важливо стимулювати та заохочувати позитивні зміни у поведінці чи діяльності дошкільнят.

Фантастичний казковий світ, сповнений чудес, таємниць і чарів, завжди приваблює дітей, дає можливість оцінювати його, виступати на боці того чи

іншого персонажа, тобто активно діяти в уявному світі, творчо перетворюючи його.

Перетворюючись на казкових героїв, слідуючи за ними, дитина отримує знання про світ, про взаємини людей, проблеми та перешкоди; вчиться долати бар'єри, що виникають у важких ситуаціях, шукати союзників і разом боротися за справедливість, вірити в сили любові та добра.

Казка несе в собі позитивний емоційний заряд, пробуджуючи у слухачів цілу гаму відчуттів: веселощі, гумор, радість, сміх, ніжність і одразу жах, жалість, горе. Вихователь має наголосити дітям на тому, що вчитися краще не на своїх помилках, а на досвіді інших. Потрібно підтвердити це прикладами з казок. Для того, щоб чогось досягти, потрібно добре попрацювати. Ставитися до інших слід так, як хотів би, щоби ставилися до тебе інші. Допомогати іншим потрібно безкорисливо, і тоді у скрутну хвилину тобі теж допоможуть. Потрібно вміти ділитися тим, що маєш.

Гуманізація процесу виховання та навчання передбачає пошук шляхів оптимізації спілкування дошкільнят з метою підвищення його виховного та розвиваючого впливу на особистість. Завдання вихователів у тому, щоб спілкування, як стала актуальна потреба дитини, виступало джерелом інформації, що сприяє накопиченню морального досвіду та досвіду спілкування. Значний резерв підвищення змістовності спілкування, його моральної наповнюваності таїть у собі народна казка.

Роль казки в оптимізації спілкування між дітьми полягає у:

- розвитку інтересу у дітей до об'єктів та явищ навколишнього світу;
- загостренні сприйнятливості та чутливості до потреб оточуючих та бажання надати їм посильну допомогу;
- виникненні у дошкільнят під впливом благополучного кінця казки оптимістичного настрою, що позитивно позначається на розвитку доброзичливих відносин між ними;
- сприянні засвоєнню дітьми мовного етикету;
- формуванні у дітей моральних оцінок з позиції добра, справедливості.

Найбільш ефективним шляхом використання казки є її драматизація. В іграх-драматизаціях за сюжетами народних казок дитина виступає то об'єктом, то суб'єктом спілкування, вбираючи з їхнього змісту мудрість предків. Геніальний педагог К.Д. Ушинський основною ідеєю свого вчення вважав ідею народності. Він писав: «Дарма ми хочемо вигадати виховання, виховання існує в народі стільки ж століть, скільки існує сам народ – з ним народилося, з ним виросло, відобразило в собі всю історію, всі його найкращі та найгірші якості» [48]. К.Д. Ушинський визначив виховну сутність казок тим, що простота та безпосередність народної творчості відповідає таким самим властивостям дитячої психології. Він вважав їх першими та блискучими спробами народної педагогіки, ніхто інший неспроможна змагатися у разі з педагогічним генієм народу.

Казки, будучи художньо-літературними творами, одночасно були для трудящих і областю теоретичних узагальнень з багатьох галузей знань. Вони – скарбниця народної педагогіки, більше, багато казок педагогічні, у них містяться педагогічні ідеї.

К.Д. Ушинський настільки високо цінував казки, що включив їх у свою педагогічну систему. «У народній казці, писав він, – велике і сповнене поезії дитя-народ розповідає дітям свої дитячі мрії і, принаймні, наполовину сам вірить у ці мрії» [48].

Народні казки супроводжують людину протягом усього її життя. Це перша ланка того ланцюга, який пов'язує людину з усіма попередніми поколіннями та з усім людством. У народній казці поєднуються і логічна думка та поетичний образ. Простота мови, її наближеність до розмовної мови, багатство образів, захопливість сюжету дозволяють використовувати казку як чудовий етнопедагогічний засіб. Перший виховний аспект казки – це її зміст. У них розповідається про життя, побут, заняття, звичаї та вдачі народу. Казка допомагає дитині повірити в силу добра, яке перемагає не саме собою, а шляхом подолання труднощів і боротьби зі злом. Казки вчать мислити, розуміти добро. Дуже гарна мова казок: вона співає і поетична,

містить багато метафор і порівнянь. Образна мова, невеликі пісеньки вставки, гарна приказка та кінцівка викликають у дітей інтерес до мови, стимулюючи образність мови, відіграють велику роль у розвитку мови. У казках яскраво описуються природні явища, у багатьох їх беруть участь як дикі, і домашні тварини, наводяться завдання, загадки та його розгадки, які розширюють кругозір, збагачують знання про навколишній світ. У казках багато прислів'їв та приказок дуже влучних та повчальних. Ідеал людини, даний у казках, можна розглядати як основну виховну мету, причому, ідеал цей диференційований: ідеал дівчини, юнаки, ідеал дитини (хлопчика, дівчинки). Історично сформовані казкові принципи – це перемога добра над злом, подолання труднощів, патріотизм, працьовитість, взаємна підтримка тощо. У багатьох казках оспівується успішність, винахідливість, взаємодопомога та дружба.

Широке застосування в педагогічних цілях народна казка отримала також завдяки тому, що в ній можуть одночасно поєднуватися поетичний образ та логічний ланцюжок подій, незважаючи на всю вигаданість цього жанру. Народна казка написана нескладною, розмовною мовою, але при цьому сюжет захоплює з самого початку, події описуються нескінченним безліччю метафор, застосовуються різні образи до різних предметів. Казка унікальна і несхожа на жодний інший жанр народної творчості, тому активно використовується вихователем як ефективний етнопедагогічний засіб виховання моральності в дітей дошкільного віку.

Крім всього доброго, у казці також зустрічається багато зла, зради та підступності. Все це необхідно для того, що показати, як завдяки внутрішній силі, почуттям і вірі персонажі казки справляються з труднощами, що утворилися. Наприкінці обов'язково святкується перемога добра над злом, щоб показати дитині, що всі труднощі можна пройти і залишитися гідною людиною. Позитивним головним героям народної казки у тому нелегкому шляху завжди допомагають тварини, птахи, морські жителі, які наділяються чарівними якостями, і навіть сама природа. Іншими словами, можна

стверджувати, що казка намагається показати дитині, що все живе допомагатиме позитивному персонажу за допомогою боротьби зі злом.

Використання казки у навчально-виховному процесі має великий психологічний вплив на дошкільника незалежно від статі. Особливість даного віку полягає в тому, що дитині неважко уявити себе на місці казкових персонажів і поринути в чарівний світ, але вона також просто може повернутися в повсякденне життя. Діти розуміють, що казка – це вигадка, але завдяки грамотній допомозі вихователя вони вчаться проводити аналогії з життям, розвивати у собі лише найкращі моральні якості позитивних героїв, які перемагають зло. Новий, чарівний і незвичайний світ, потяг до добрих вчинків, віра в чудеса, потяг до фантазій – все це дитина реалізує через роботу з народними казками і тому так любить їх.

Народна казка збагачена духовно-моральним змістом завдяки досвіду старших поколінь. Сила її на дітей величезна і навряд чи будь-який інший жанр може їй відповідати. Читаючи казку і поринаючи у цей чарівний світ у дитини з'являється чуйність до проблем інших людей, шляхетність душі, з'являється бажання допомагати як головний герой, який рятує весь світ. Цей жанр народної творчості дає можливість усвідомити та зрозуміти межі понять справедливості та несправедливості, виховує любов до Батьківщини. Головні герої казки допомагають розібратися в поняттях моралі маленькому читачеві, а надалі сформувані моральні якості під керівництвом вихователя. Казка стверджує головні народні чесноти: справедливість, чесність, великодушність, безкорисливість, доброзичливість та багато інших. Велика увага приділяється працьовитості персонажів, оспівується його важливість і водночас розвиваються естетичні якості дошкільника. Незважаючи на те, що казка – це літературний жанр, вона тісно пов'язана з естетикою, тому що розвиває почуття краси без якого неможливе шляхетність душі, чуйність до горя інших людей. Завдяки чарівному опису навколишнього світу в народних казках дитина бачить красу у всьому, вчиться створювати дивовижні предмети у реальному житті та гармонійно їх поєднувати. З'являється

бажання пізнавати події та явища повсякденного життя через призму естетичних якостей. Діти починають бачити прекрасне в найбанальніших, на перший погляд, речах, одночасно не усвідомлюючи, що створюють красу в собі. Народні казки мають великий емоційний вплив на молодшого школяра завдяки чарівним картинам у сюжетних лініях та красі подвигів персонажів.

Використання народної казки у виховному процесі з метою гуманістичного виховання дошкільнят має успіх завдяки певним особливостям даного жанру. По-перше, зміст казки ненав'язливо закладено аспекти виховання. Завдяки тому, що народна казка написана з використанням метафор, порівнянь, використання образності діти вчать мислити, проводити аналогії розуміти добро. Персонажі співають пісні, застосовуються невеликі вставки опису чарівних предметів чи подій, використання загадок, прислів'їв та приказок, красива кінцівка з позитивним фіналом створюють сприятливе середовище для виховання у дітей духовно-моральних якостей, викликають у дошкільнят бажання застосовувати образність мови у повсякденному житті. По-друге, народній казці, властивий оптимізм. Ця особливість хороша тим, що посилює виховний вплив на дитину. У всіх казках, коли головний герой справляється з усіма труднощами, на зміну приходить радість, добро, повага і все це завдяки зусиллям, які він доклав у боротьбі проти злих персонажів. Таким чином, у народних казках дитині надається можливість зробити висновок про те, що будь-які випробування можна подолати, якщо ти гідна людина з високими моральними якостями, адже без них упоратися зі злом стає непосильним завданням. По-третє, важлива особливість, без якої не можна уявити народну казку – образність. Вона допомагає дитячому сприйняттю дізнаватися складні, і часом незрозумілі речі, через метафори та порівняння.

Казки будь-якого народу повчальні і можна назвати ще таку їх особливість – дидактизм. Не можна уявити жодної казки, яка б не мала сенсу, не вчила б чогось, при цьому роблячи це не сухо та прямими рекомендаціями, а через чарівні образи та яскравість мови.

Велике значення засвоєння моралі казки залежить від виконаної роботи вихователя. Різноманітність народних казок дивує на сьогоднішній день, існує усна творчість на різні теми, завдання вихователя полягає в тому, щоб підібрати для кожного вихованця той унікальний приклад, який буде необхідний йому на даному етапі, який зацікавить його і допоможе розвивати ті моральні якості, які необхідні. Якщо дошкільник приходить вже з вибором будь-якої казки, то вихователь повинен підтримати вибір дитини, відповісти на питання, що цікавлять, направити сили дитини в правильному напрямку. Після ознайомлення з казкою дитина може порівнювати себе з героями, уявляти себе на їхньому місці, він активно веде розмову про те, чим сподобався чи не сподобався той чи інший персонаж. Найголовніше, що робить дитина – починає формувати у себе ті моральні якості, які найбільше відгукнулися в його душі і які прищеплює казка: працьовитість, доброзичливість, взаємодопомога, чуйність, парність та інші. Вихователю слід не забувати про те, як важливо заохочувати читацьку ініціативу народних казок, підтримувати позитивні зміни у поведінці дошкільника.

Найбільш узагальнено педагогічну роль казок представив у своїх працях В.О.Сухомлинський. Він ефективно використав їх у виховному процесі, перший із радянських педагогів почав широко користуватися педагогічними скарбами народу. Народна казка сприяє формуванню певних моральних цінностей, ідеалу. Для дівчаток – це красна дівиця (розумниця, рукоділля, ...), а для хлопчиків – добрий молодець (сміливий, сильний, чесний, добрий, працьовитий, люблячий Батьківщину). Ідеал для дитини – це далека перспектива, до якої вона прагнутиме, звіряючи з ним свої справи і вчинки. Ідеал, набутий у дитинстві, багато в чому визначає його як особистість. Казки є важливим виховним засобом, протягом століть виробленим і перевіреном народом. Життя і народна практика виховання переконливо доводить педагогічну цінність казок. У дитини немає сумніву у тому, як ставитися до героя казки: лінивому, жадібному, доброму, сміливому. Елементарні, але важливі уявлення про розум і дурість, хитрість і

прямодушність, добро і зло, героїзм і боягузтво, щедрість і жадібність, почерпнуті з казок, складаються в нього в норми поведінки. Невеликі сюжетні твори дають маленькому слухачеві корисну інформацію про рослини та природні явища, пояснюючи суть багатьох речей у природі та суспільстві. Нехитрі історії про тварин легко запам'ятовуються та відтворюються дітьми, дають їм прості, але життєво важливі уявлення про світ. Доставляючи естетичну насолоду, казки привчають мислити, узагальнювати, проводити порівняння. Розвивається мова, образне та логічне мислення, уміння коротко, ємно та красиво висловлювати думку.

Персонажі казок зі своїми неймовірними пригодами вчать, як слід і не слід поводитись у найпростіших життєвих ситуаціях.

Казка надає сильний емоційний вплив на дитину: співпереживаючи казковим героям, він стає співучасником подій, знаходить емоційний досвід, у чому полягає особлива цінність казкового вимислу.

Казки стимулюють творчість, слухачі казок самі перетворюються на їх авторів та виконавців.

Таким чином, через казки дитина отримує не тільки знання про світ, про взаємини людей, про проблеми, що виникають у людини в житті, а й про шляхи виходу із важких ситуацій.

Для формування будь-якої духовно-моральної якості важливо, щоб вона проходила свідомо. Тому потрібні знання, на основі яких у дитини будуть складатися уявлення про сутність моральної якості, про її необхідність та переваги оволодіння ним. У дитини повинні з'явитися бажання опанувати моральну якість, тобто важливо, щоб виникли мотиви для придбання відповідної духовно-моральної якості. Знання та почуття вражають потребу в їх практичній реалізації – у вчинках, поведінці, вони дозволяють перевірити та підтвердити міцність формованої якості.

Гуманістичне виховання є свідомо організованим процесом включення дітей у різноманітні види діяльності (суспільну, патріотичну, трудову, природоохоронну, спілкування з іншими людьми тощо), формування

позитивних моральних відносин до цієї діяльності та вироблення на цій основі відповідних особистісно-етичних властивостей та якостей. Зрештою, моральний вигляд залежить від джерел, з яких черпала людина свої радості в дитинстві. Життя переконує: якщо знання пройшли через серце дитини, відбилися в його особистому духовному світі, то з'являється людина з чесним, чуйним та гарячим серцем, ясным розумом та золотими руками.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що використання народних казок у ЗДО має величезну педагогічну важливість для гуманістичного виховання, тому що даний жанр має свої особливості, завдяки яким становлення духовно-розвиненої особистості дитини відбувається із захопленням та інтересом. Багато в чому те, як дитині вдасться сформувати знання про мораль у повсякденному житті залежить від ефективності роботи вчителя. Вихователь стає сполучною ланкою між дошкільником та народними казками. Казки матимуть свою актуальність завжди, бо це символ руху людства до духовного та морального прогресу. Результатом педагогічної цінності народної казки є дошкільник, який розвиває позитивні моральні якості на прикладі героїв. Розглянемо докладніше, як на практиці використовується казка у виховному процесі дітей дошкільного віку.

1.3 Стан проблеми використання казки як методу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку у практиці роботи закладів дошкільної освіти

На сьогодні проблема людини, її становлення та розвитку все частіше стає об'єктом теоретичного та експериментально-педагогічного аналізу. Розвиток особистості немислимий поза освітнім процесом. Розуміння освіти як «діалогу культур» та «діалогу особистості» дозволяє по-новому подивитися на проблему становлення та розвитку дитини, відбору змісту освіти та організації процесів виховання та навчання дітей дошкільного віку.

Звернення педагогів до народної культури нині – це культуроподібний процес відродження моральності, розуміння якої, на думку вчених, має починатися з дитячого віку. У період дитинства дитина стикається з цінностями народної культури, які відображені в такому літературному жанрі, як казка. Це художній своєрідний літопис народу, його життя. У дошкільних освітніх закладах предметом діалогу культур виступають твори фольклору, у тому числі й казка, що стимулює самостійне обмірковування та осмислення дитиною тієї чи іншої культури.

Сама побудова казки, її композиція, яскраве протиставлення добра і зла, фантастичні образи, виразна мова, динаміка подій, повтори – все це робить казку особливо цікавою для дітей. У казці виявилася така специфічна особливість фольклору, як варіативність, не обмежувана у ній, як і епосі чи пісні, традиційними особливостями ритміки, строфіки, наспіву. У сприйнятті казки простежується тісний зв'язок емоційного та психічного стану. Дії персонажів викликають емоційну реакцію, викликану їхніми думками та почуттями, а психічний стан передається як емоційний рух (А.В. Запорожець, Л.П. Стрелкова, Л.Ф. Обухова та ін.) [29]. Емоційне тло казки наростає або спадає, завдяки специфіці конструкції самої казки, яка має такі сполучні компоненти, як приказка, зав'язка, кульмінація, розвиток сюжету, розв'язка та кінцівка. Ці структурні частини то плавно вводять дитину в сюжетну композицію, то піднімають на вершину емоційних станів, то заінтригують сплетенням подій чи полегшують стан щасливою радісною кінцівкою. Така побудова казки пробуджує у дитини емоційно-естетичне задоволення, сприяє виникненню потреби фантазувати, вигадувати, мріяти. Почуття дитини створюють основу сприйняття закладених у казці цінностей. Час переконує нас у тому, що казки – це твори великого мистецтва. Казка як фольклорний жанр має засоби виразності, що відбивають мову народу, його розмовні традиції, які допомагають передати головну ідею. Важливим елементом композиції є повтори. Л.А. Астаф'єв визначає їх як «домінантні лейтмотиви», які створюють особливий емоційний тон та допомагають передати ідейний

зміст фольклорного твору [4]. Прийом триразового повторення веде до поступового наростання напруги, що досягає в третьому випадку кульмінаційного моменту, після чого настає перелом у дії. У казках особливо багато традиційних формул, загальних місць: «Не тужи, спати лягай, ранок вечора мудріший». Дуже часто в розповідь вплітаються римовані пісеньки, які пов'язані із змістом казки та відображають стан та настрої героя.

Засобом передачі значення явищ, що виходять за норми нормального, стає гіпербола. На думку В.П. Анікіна, емоційність гіперболічних перебільшень органічно належить самому казковому змісту, що сприяє створенню ефектів, що вражають уяву [1].

Казка може бути розглянута як один із найдавніших засобів виховання в її історичному розвитку. У ній у символічній формі присутні ситуації, які переживає дитина, а розуміння сенсу цих ситуацій, як у свідомому, і на несвідомому рівні дає можливість дитині розібратися у почуттях і переживаннях. Теми та образи казок близькі дітям. Герої казок – це діти або їх близькі (дідусь, бабуся, брати, сестри та інших.), чи знайомі дитині тварини. Але для дій та подій характерна фантастичність – чарівні перетворення: звірі діють і говорять як люди. З огляду на високу образність, що зображується у казці набуває для дитини достовірність, і, оскільки дітям властиво «входження всередину зображуваних подій», вони співпереживають героям казки. Багато досліджень психологів та педагогів присвячені вивченню особливостей художнього сприйняття казок дошкільнятами. Вже до старшого дошкільного віку в дітей віком розвивається осмислене сприйняття, що виявляється у розумінні змісту та морального сенсу твору, у здатності виділяти і помічати засоби художньої виразності. У той самий час вчені відзначають істотне невідповідність між здатністю дітей до сприйняття образного ладу літературних і фольклорних творів і вмінням образно висловлювати свої думки, враження, переживання у творах. Цікаві прийоми та цінні рекомендації щодо розвитку уяви дитини дає відомий італійський дитячий письменник Д. Родарі. Одним із них є

«біном фантазії». На ефективність формування здатності до наочного моделювання впливають спеціальні завдання, створені задля розвиток мислення, уяви, на побудову своїх творів. Через казку дитина може встановлювати зв'язки «Я та інші», «Я і речі», речі справжні та вигадані. Казка, на думку автора, тісно пов'язана з іграми, в яких дитина інтуїтивно проводить аналіз казки, раціоналізує її на основі інерції уяви, що має тенденцію посилюватися, набувати деякого автоматизму. Відповідно до цього підходу, дитина у процесі сприйняття казки постає як «Я – свідоме». У структурі казки він бачить структуру власної уяви і водночас його у собі розвиває, створюючи один із необхідних засобів пізнання світу. У цьому доцільно використовувати народні казки як будівельний матеріал фантастичних операцій здійснюваних у формі ігор «Перевірення» казки», «Казки навиворіт», «Салат з казок», «А що було потім?».

Процес залучення дітей до народної культури здійснюється у тих видах діяльності, які для дітей дошкільного віку є найбільш привабливими та важливими. Психолого-педагогічні дослідження вказують на значимість художньо-мовленнєвої та образотворчої діяльності, що сприяють розвитку не тільки дитячої уяви, творчості та творчих здібностей, а й мови. Дослідження багатьох авторів ґрунтуються на базових засадах культурно-історичної концепції розвитку людини в онтогенезі Л.С. Виготського, який досліджував психологію творчості. Автор зазначав: «Вона (творчість) дозволяє дитині, вправляючи свої творчі прагнення та навички, опановувати людську мову, цим найтоншим і складним знаряддям формування та передачі людської думки, людського почуття, людського внутрішнього світу» [9].

Оптимальною психологічною умовою введення дітей у художню літературу є їхня власна літературна творчість. Поки дитина не відкрила автора в собі, вона відчужена від авторської позиції, вираженої в художньому творі. «Перетворитися» на автора дитині може допомогти гра – сюжетно-рольова, режисерська, гра-драматизація. Існує багато розроблених уроків-

ігор, особлива увага яких приділяється сюжетно-рольовій грі, а також робіт у яких потрібно логічно продовжити або завершити казку.

Коли дитина слухає або читає казку, отримує імпульс до створення власних творчих творів. Користуючись схемою однієї казки в якості основи для свого твору, дитина вносить до нього образні мотиви з інших казок, що забезпечує вихід за межі чистого схематизму в сферу творчої інтерпретації. У цьому процесі провідну роль грає розвиток образного бачення дитини, а природною реалізацією її можливостей є художньо-ігровий тип сприйняття. Динаміка казкового образу задається за допомогою простору можливих смислових втілень.

Казка виступає не лише як джерело знань про народне життя, його традиції, загальнолюдські цінності, а й як засіб художнього виховання через інтеграцію художньо-мовленнєвої та образотворчої творчості. Це можливо тому, що основою казкового твору є художній образ, що має образотворчість і виразність.

Підкреслюючи значущість слова у формуванні зорового образу та графічного зображення, важливо встановити міру взаємини слова та образу. Зближення образотворчого мистецтва та мистецтва слова знайшло відображення у дослідженнях психологів та педагогів (А.В. Запорожець, Н.П. Сакуліна, Є.А. Флеріна та ін.), які встановили, що діти старшого дошкільного віку здатні до створення досить виразних казкових образів не лише у театралізованій, ігровій та мовленнєвій діяльності, але й у малюнках [41; 49]. Так, Н.П. Сакуліна, Є.А. Флеріна вбачають джерело створення художнього образу саме в малюванні, що активізує процес дитячої творчості [41; 49]. При цьому діти користуються такими засобами як форма, композиція, колір, орнаментальні побудови, гіперболізація предмета, символіка як сукупність умовних знаків-символів. При цьому композиційний лад, ритм, колірне звучання малюнка нерозривно пов'язані з життєвою основою образів і є певною думкою дитини-автора.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Потужні можливості казки, як фольклорного жанру, зумовлюють її терапевтичний ефект у навчанні та вихованні. Під час слухання, вигадкування і обговорення казок у дітей розвиваються творчі здібності та фантазія та уява. Діти засвоюють базові поняття про добро і зло, опановують головні механізми пошуку та прийняття рішень. Казки сприяють розвитку у дітей чуйності, гуманності, роблять контрольованим і цілеспрямованим емоційно-вольовий розвиток дітей.

Серед основних форм роботи з формування гуманістичного виховання дітей дошкільного віку за допомогою казки можна визначити такі:

- Етична розмова – як основна форма роботи з дітьми, повинна бути розмова на моральні теми. Етичні бесіди допомагають дітям досягнути моральні знання, які виховують у яких інтерес до моральних проблем. Головною метою етичних бесід є допомога дитині розібратися у складних, для розуміння, моральних питаннях, сформувані чітку моральну позицію, а також власні моральні погляди та норми поведінки. Етичні бесіди мають на увазі активну участь серед дітей та питати їхню думку.

- Роз'яснення – аналіз кожної дії у правилах поведінки головних героїв, їхнього значення, необхідність обов'язкового виконання. В ефективності цього методу використовується формування здатності дитини наслідування дорослих у порівнянні з героями художніх творів.

- Наведення прикладів, а саме аналіз вчинків та дій на почуття, свідомість та поведінку дитини. Педагогічна оцінка має орієнтувати або уточнювати уявлення дитини про моральні вимоги, і стимулювати або заохочувати до моральної поведінки. Ці функції повинні бути об'єктивні, своєчасні, а їх вимогливість, принциповість мають поєднуватися позитивним ставленням до дитини.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ КАЗОК

2.1. Визначення рівня гуманістичного виховання дітей дошкільного віку

Одним з основних завдань нашої кваліфікаційної роботи було дослідження гуманістичного виховання дітей дошкільного віку засобами дидактичних казок.

Дослідження проходило у **3 етапи**:

1) *констатувальний* – направлений на виявлення рівня сформованості гуманності у дітей дошкільного віку;

2) *формувальний* – спрямований на гуманістичне виховання дітей дошкільного віку на основі використання дидактичної казки із соціально-моральним змістом;

3) *контрольний* – його метою є експериментальна перевірка ефективності процесу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку на основі використання дидактичної казки.

З метою вивчення рівня гуманістичного виховання дітей дошкільного віку було проведено констатувальний етап експерименту.

Мета констатувального етапу експерименту: визначити рівень розуміння етичних норм та правил поведінки дітьми дошкільного віку; встановити вміння прогнозувати розвиток ситуації та передбачення її наслідків; проаналізувати рівень логічної взаємодії між ровесниками.

Завдання:

1. Визначити параметральні характеристики об'єкта вивчення (показники, критерії, рівні).

2. Здійснити підбір діагностичних завдань виявлення рівня гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.

3. Провести процедуру педагогічної діагностики та виявити рівень гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.

Експериментальне дослідження проводилось на базі ЗДО №16 м. Чернігова. В експериментальному дослідженні взяли участь 20 дітей 4-5 років, які відвідують середню групу дитячого садка. Було виділено дві групи дітей: 10 дітей (експериментальна група - ЕГ) та 10 дітей (контрольна група - КГ).

Дослідження передбачало вивчення таких взаємозалежних у структурі гуманістичної вихованості складових елементів:

- *Когнітивний компонент*: знання етичних норм поведінки в суспільстві;
- *Поведінковий компонент*: здатність співвідносити моральні норми з поведінкою; вміння приймати ці норми; здатність висловлювати співчуття до інших людей, оцінювати вчинки з погляду моральних норм, передбачати можливі наслідки вчинків на оточення, а також володіння навичками забезпечення допомоги іншій людині;
- *Емоційний компонент*: наявність емоційного зв'язку з виявом моральних якостей, реакція на певну ситуацію, виявлення співчуття, співпереживання.

У ході дослідження було встановлено та проаналізовано вихідний рівень сформованості когнітивного та поведінкового компонентів гуманістичної вихованості дітей дошкільного віку. Для кожного компонента було визначено показники, критерії прояву та діагностичні завдання. Відповідні параметри, критерії та показники, а також діагностичні завдання, наведено в таблиці 2.1.

Параметральні характеристики об'єкта дослідження

Компоненти	Критерії	Показники та оціночні критерії	Діагностичне завдання
Когнітивний	Розуміння етичних норм та правил поведінки дітей	Дитина володіє знаннями та може назвати етичні норми та правила поведінки, розуміє їх роль у регулюванні поведінки, вміє проявляти безконфліктну поведінку. Уявлення про норми та правила поведінки дитини конкретні та узагальнені і дитина усвідомлює ці уявлення. Відповіді дитини є повними та аргументованими.	«Оціни вчинок» «Заверши історію»
Поведінковий	Вміння розуміти та сприймати зміст та логіку взаємодії між ровесниками, прогнозувати розвиток ситуації та передбачати її наслідки	може передбачати наслідки та прогнозувати ситуації; розуміє логіку подій; сприймає настрій і емоційний стан партнера, аналізує їх і пов'язує з ситуацією та поведінкою, координує свої дії з партнером; має усвідомленість, ініціативність, самостійність та стійкість.	Спостереження за поведінкою дітей у певній ситуації, яке не є активним втручанням.

Рівні сформованості гуманістичної вихованості у дітей дошкільного віку нами було визначено відповідно до таких критеріїв та показників:

Високий рівень – дитина має уявлення про норми та правила поведінки, вміє їх називати та розуміє їх значення. Її спосіб поведінки в різних

взаємодіях з однолітками є обґрунтованим, вона може прогнозувати результати та наслідки ситуацій та координувати свої дії з діями товаришів.

Середній рівень характеризується тим, що дитина має базові знання про норми та правила поведінки, але не завжди розуміє їх необхідність. Вона володіє лише деякими способами поведінки у стандартних ситуаціях з однолітками, але не знає, як уникнути конфліктів.

Низький рівень сформованості гуманістичної вихованості характеризується тим, що дитина має мінімальні уявлення про норми та правила поведінки, не вміє уникати конфліктів та не може прогнозувати наслідки дій у соціальних та моральних ситуаціях.

Для того, щоб дослідити те, як діти уявляють собі норми та правила поведінки та їх способи, використовувалися такі завдання, як «Оціни вчинок» (Додаток А) та «Заверши історію» (Додаток Б).

Рівень сформованості когнітивної складової гуманістичної вихованості можна оцінити за такими показниками:

3 бали – дитина дає відповіді, що мають аргументоване пояснення; може назвати елементарні правила поведінки; думає над інтересами всіх учасників, виходить з етичних норм і пояснює свої вчинки відповідно до цих норм; може запропонувати кілька варіантів поведінки в більшості запропонованих ситуацій; дитина проявляє високий рівень самостійності, аргументує свої дії, користуючись особистим соціальним досвідом.

2 бали – дитина має уявлення про елементарні правила поведінки та дотримує їх, щоправда, не завжди без нагадування дорослих. Вона може запропонувати 1-2 варіанти поведінки в обмеженій кількості ситуацій і виконує більшість завдань з допомогою дорослих. Дитина часто вибирає пасивний варіант поведінки, залишаючись у спостереженнях або емоційному співпереживанні. Вона не може запропонувати свій варіант розвитку ситуації навіть за допомогою дорослого.

1 бал – дитина не знає норм та правил поведінки і діє відповідно до своїх особистих інтересів. Вона не може запропонувати варіантів поведінки в

ситуаціях; завдання вона може виконувати тільки за допомогою дорослого і навіть при цьому не може здійснити аналізу та прогнозування розвитку ситуації. Така дитина не співвідносить зміст ситуації з діями її учасників, не пропонує власного варіанту її продовження, не реагує на експресії емоційно адекватно та не може контролювати свої емоції. Дитина не проявляє самостійності в своїх діях та має недостатньо розвинутий соціальний досвід.

Гуманістична вихованість включає поведінковий компонент, який можна оцінити таким чином:

3 бали – дитина вона спонтанно та самостійно ухвалює та реалізує моральні рішення відповідно до моральних норм та правил. Вона може змінювати свою поведінкову тактику, зважаючи на зміну обставин ситуації взаємодії та відповідно до реакції іншої особи. Дитина розглядає очікування та реакцію своїх ровесників при виборі своєї поведінки і може використовувати різні способи поведінки, такі як співпереживання, надання практичної допомоги або порад.

2 бали – ухвалює та реалізує моральні рішення відповідно до моральних норм і правил з певною допомогою та підтримкою дорослих. Вона може змінювати свою поведінкову тактику відповідно до обставин ситуації та реакції іншої особи, але це може статися лише у випадках яскраво вираженої реакції з боку партнера. Дитина не завжди бере до уваги очікування та реакцію інших дітей при виборі своєї поведінки і може використовувати лише окремі способи поведінки.

1 бал – дитина може порушувати моральні норми та правила під час ухвалення та реалізації рішень. Дитина діє спонтанно та ситуативно і не може змінювати свою поведінкову тактику відповідно до зміни обставин ситуації та реакції іншої особи, навіть коли дорослі спонукають її до зміни. Дитина не бере до уваги очікування та реакцію однолітків і використовує лише окремі, часто неадекватні способи поведінки.

Під час аналізу рівня сформованості когнітивного компонента гуманістичної вихованості у дітей дошкільного віку в обох групах респондентів було виявлено дані, які подано у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Рівні сформованості когнітивного компонента (констатувальний етап)

Рівні сформованості	Експериментальна група		Контрольна група	
	n	%	n	%
Високий рівень	3	30%	2	20%
Середній рівень	5	50%	4	40%
Низький рівень	2	20%	4	40%

Переважає кількість дітей з експериментальної та контрольної групи (50% – ЕГ, 40% – КГ) мають середній рівень розуміння елементарних норм та правил поведінки. Їх відповіді демонструють знання та усвідомлення таких норм та правил, проте їм не завжди зрозуміло їх соціальне значення та регулююча функція.

Після проведення якісного аналізу емпіричних даних було виявлено, що тільки 30% дітей здатні правильно розрізняти моральні та аморальні вчинки та надавати їм адекватну оцінку. Близько 50% дітей пов'язують дотримання встановлених норм і правил із бажанням задовольнити очікування дорослих і однолітків, а також впровадженням власних інтересів. У свою чергу, 40% дітей не можуть оцінити вчинки учасників ситуації з точки зору дотримання чи недотримання правил. Деякі з дітей можуть виділити дії, спрямовані на зміну ситуації на користь однолітків або досягнення власної користі. Наприклад, в ситуації «Сварка» (Додаток Б), де діти забирають іграшку один у одного, деякі з дітей вбачають гру дівчаток, тоді як інші бачать конфлікт. Також не всі діти здатні зрозуміти причину конфлікту: «дівчинка прибирає дівчинку, вона не хоче бачити цю іграшку». Це свідчить про те, що деякі діти ще не сформували потрібні навички.

Згідно з проведеним аналізом емпіричних даних, лише 25% дітей здатні встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між поведінкою учасників ситуації, їхніми настроями та станами. 55% дітей мають проблеми з встановленням причинно-наслідкових зв'язків між проявами емоційного неблагополуччя учасників ситуації та їхніми емоційними станами. Ще 15% дітей спостерігають емоційні прояви та оціночні реакції експериментатора та обговорюють питання, які не мають відношення до аналізованої ситуації, а в 5% дітей емоційні реакції відсутні або неадекватні. Наприклад, у ситуації «Фізичне страждання» (Додаток Б), діти розуміють, що «Петі боляче». В ситуації, де діти грають поруч із постраждалим, але їм байдуже до його страждань. Це свідчить про те, що діти зазвичай орієнтуються на основні емоції, розпізнають їх за експресивними ознаками та пов'язують з настроями та переживаннями людини. Це вміння у більшості сформоване, за винятком деяких дітей.

Під час прогнозування ситуацій взаємодії з однолітками, діти враховують як зміст, так і настрої героїв, опираючись на свій особистий досвід. Згідно з результатами дослідження, лише 20% дітей здатні самостійно прогнозувати ситуації соціально-морального змісту і пропонувати адекватні варіанти поведінки без значної допомоги дорослого. У 60% дітей відсутня здатність прогнозувати ситуації взаємодії з однолітками, однак вони можуть здійснити адекватний вибір із варіантів, запропонованих дорослим. Ще 15% дітей не проявляють здатність до прогнозування ситуацій взаємодії з однолітками та пропонують стереотипні варіанти розвитку ситуацій та тактик поведінки, які не відповідають реальній ситуації. Наприклад, у ситуації «Сварка» (Додаток Б), більшість дітей пропонують розв'язати конфлікт, даруючи хлопчикам іграшки і піднімаючи їх настрій, що є стереотипним. Діти не вміють аналізувати та передбачати логіку розвитку ситуацій і їх наслідки, що свідчить про недостатньо розвинену здатність до прогнозування у більшості дітей.

Під час аналізу рівня сформованості поведінкового компонента гуманістичної вихованості у дітей дошкільного віку в обох групах респондентів було виявлено дані, які представлено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Рівні сформованості поведінкового компонента (констатувальний етап)

Рівні сформованості	ЕГ		КГ	
	п	%	п	%
Високий рівень	1	10%	2	20%
Середній рівень	5	50%	5	50%
Низький рівень	4	40%	3	30%

Показники табл. 2.3 дають змогу констатувати, що більшість дітей з контрольної та експериментальної груп проявляють недостатній рівень сформованості поведінкових навичок. Багато з них неправильно аналізують зміст ситуацій та поведінку учасників, діють спонтанно або стереотипно.

Під час прямої взаємодії, діти звертають увагу на інструкції та спрямовують свої дії на однолітка. Проте, ця увага є нестійкою, дитина може легко відволіктися та переключитися на іншу дитину. Часто діти не можуть контролювати свою поведінку та проявляють негативні риси, такі як агресія та злість, якщо не отримують очікуваного результату.

Отже, рівень сформованості когнітивного компонента перебуває на середньому рівні, а поведінкового – на низькому або середньому. Це пояснюється тим, що процес гуманістичного виховання у дошкільних закладах часто перевантажений інтелектуальними завданнями, та є формальним. Педагоги зазвичай зосереджені на тому, щоб познайомити дітей з правилами та їх змістом, але не звертають достатню увагу на те, що діти повинні розуміти природу правил і їхню роль у житті. В результаті діти формально знають правила, але не вміють їх застосовувати в повсякденному житті. Результати діагностичного експерименту свідчать про необхідність проведення педагогічної роботи з формування основ гуманістичної

вихованості дітей дошкільного віку. Для проведення педагогічної роботи з метою гуманістичного виховання дітей дошкільного віку необхідно підібрати відповідні матеріали, у межах нашого дослідження – розробити комплекс дидактичних казок з соціально-моральним змістом. Ці етапи докладно описано у наступному підрозділі кваліфікаційного дослідження.

2.2. Комплекс дидактичних казок з соціально-моральним змістом та особливості його впровадження у освітній процес закладу дошкільної освіти

Наступний етап роботи передбачав відбір казок з соціально-моральним змістом з метою гуманістичного виховання дітей дошкільного віку. Комплекс відібраних казок з відповідними цілями щодо вирішення освітніх завдань запропоновано у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Цілі дидактичних казок при вирішенні освітніх завдань

Цілі	Назви казок
Формування уявлень у дітей про зміст і значення норм, що пов'язані зі взаємодопомогою та гуманністю.	«Маша і ведмідь» «Бобове зернятко» «Теремок»
Розвиток у дітей способів поведінки, спрямованих на прояв цих норм.	«Ріпка»
Формування у дітей навичок аналізу соціально-моральних ситуацій взаємодії.	

Цілі дидактичних казок при вирішенні освітніх завдань

Цілі	Назви казок
Розвиток уявлень дітей про моральні цінності, такі як добро, гуманність, сміливість та чесність. Вивчення варіативних способів поведінки в аналогічних ситуаціях та збагачення дітей знаннями про них. Розвиток доброзичливого ставлення дітей до оточуючих. Підвищення рівня досвіду з емоційних переживань та сприяння розвитку виразності вираження власних почуттів дітьми.	«Царівна-жаба» «Лисичка сестричка і вовк» «Лисиця і дрізд»
Збагачення уявлень дітей про моральні цінності, такі як добро, гуманність, сміливість та чесність. Вивчення варіативних способів поведінки в подібних ситуаціях та формування в дітей знань про них. Розвиток доброзичливого ставлення дітей до оточуючих.	«Гуси – лебеді» «Вовк і козенята» «Ріпка» «Теремок»

В таблиці 2.5 наведено тематичний план роботи дітей з казками з метою їх гуманістичного виховання.

Тематичний план роботи дітей з казками

«Маша і ведмідь»	Пізнавальна діяльність: бесіда «Не сиди на печі, не чекай на калач» (Додаток В), читання казки «Маша і ведмідь»; етична бесіда за твором. Мовленнєва діяльність: творче оповідання на тему «Як би я себе повів на місці Марійки?» Образотворча діяльність: ілюстрація до казки «Маша і ведмідь» Музична діяльність: слухання музики та визначення героїв та їхніх характерів через засоби музичної виразності. Ігрова діяльність: театралізована постановка за сюжетом казки: «Маша і ведмідь»
«Бобове зернятко»	Пізнавальна діяльність: заняття «Без праці немає добра»; читання казки «Бобове зернятко»; етична бесіда за казкою. Мовленнєва діяльність: переказ казки з опорою на ілюстрацію. Образотворча діяльність: Малювання «Курочка помічниця» Музична діяльність: гра на дитячих музичних інструментах (опис праці, яку виконували герої за допомогою різних музичних інструментів)
«Ріпка»	Пізнавальна діяльність: бесіда за сюжетом казки (Додаток Г). Мовленнєва діяльність: переказування «за ролями» Образотворча діяльність: колективна аплікація за казкою «Ріпка» Музична діяльність: музично-ритмічні рухи «кішка», «жучка», «мишка» тощо. Ігрова діяльність: інсценування казки (з виготовленням атрибутів)
«Гуси-Лебеді»	Пізнавальна діяльність: бесіда «Зумів помилитися - зумій і виправитися» (Додаток Д); читання казки «Гуси – Лебеді» Мовленнєва діяльність: придумування закінчення казки; вигадати розповідь «Як би я вчинив на місці Оленки» Образотворча діяльність: виставка робіт за сюжетом казки: «Яблунька рятує Оленку та Іванушку»
«Вовк і козенята»	Пізнавальна діяльність: читання казки «Вовк і козенята»; етична бесіда за казкою (Додаток Е). Мовленнєва діяльність: імпровізація (вигадкування різних кінцівок до казки); бесіда (відстеження зміни ставлення до персонажів у різних варіантах закінчення казки) Образотворча діяльність: малювання по підгрупах на теми: «Любов козенят до мами-кози»; «Вовк краде козенят»; «Дружні козенята»
«Царівна жаба»	Пізнавальна діяльність: читання казки; бесіда. Мовленнєва діяльність: розповідання казки «навпаки». Образотворча діяльність: схематизація «Намалюй того, хто, на твою думку, найхитріший, найпідступніший»; «Намалюй того, хто, на твою думку, володіє такою якістю, як сміливість» тощо. Ігрова діяльність: театралізована вистава за казкою

Під час занять з казками, які були наведені вище, дітям пропонувалося відтворювати фрагменти казки та розповідати про свої емоції, настрій та враження. Вони мали можливість грати ролі різних персонажів казки та зображати їхню поведінку у різних ситуаціях. Для занять використовувалися моральні якості та цінності, які були зрозумілі та знайомі дошкільнятам: ставлення до людей (добро – зло), ставлення до праці (працьовитість – ледачість), ставлення до речей (акуратність – неохайність, щедрість – жадібність), а також сміливість (сміливість – боягузливість). Це дозволяло дітям вивчати та закріплювати цінності, необхідні для їх майбутнього життя.

Під час формування поведінкового компонента гуманістичної вихованості у дітей дошкільного віку використовувалися драматизація та рольові ігри, які базувалися на літературних творах. За допомогою уявного світу, діти навчалися засвоювати риси іншої людини, зосереджуватись на своїй поведінці та розвивати свій моральний компас у грі.

Під час організації трудової діяльності, ми акцентували увагу на сприянні співпраці та взаємній допомозі між дітьми. Ми робили все можливе для того, щоб перед дітьми ставали реальні задачі, які можна було розв'язувати тільки у співпраці з іншими, щоб згуртувати дітей та допомогти їм навчитись співпрацювати та допомагати один одному.

Для роботи з дітьми на заняттях використовувалися етюди, які слугували основою для створення різноманітних варіантів на задану тему. Підготовка до етюдів включала згадування казок, де герої мали різні якості особистості, або програвання та обговорення ситуацій, що виникали в групі. Такі знання становили базу для моделювання переживань героїв казок.

Наприклад, на одному з занять за казкою «Вовк і козенята» дітям запропонували зобразити героїв, виразити їхні характери засобами міміки та рухів. Коли до цих героїв належали негативні якості, то діти програли ситуацію, але з метою продемонструвати моделі бажаної поведінки, або надали кілька варіантів з боку різних учасників занять. Ми дбали про те, щоб діти, які мали тенденцію до жадібності, або егоїзму, програвали позитивні

варіанти поведінки. Після програвання етюду ми обговорювали його з дітьми, ставлячи такі запитання:

- Що ти відчував, коли тобі не допомогли (не поділилися, збрехали тощо)?

- Що ти відчував, коли скупився (обманював тощо)? А коли поділився?

- Чи приємно було зробити добрий вчинок? Чи важко це було? Чому?

Під час занять діти вчилися самостійно формулювати правила доброти, чесності. Вони орієнтовно можуть бути такими:

- Правила доброти:

- Допомагай слабким, маленьким, хворим, старим, тим, хто потрапив у біду.

- Прощай іншим помилки.

- Будь уважним до оточуючих: можливо, хтось потребує твоєї підтримки, допомоги, співчуття.

- Правила чесності:

- Сказав – зроби.

- Помилився – зізнайся.

- Забув – попроси вибачення.

- Не видавай чужу таємницю.

Таким чином, дидактична казка, будучи специфічним засобом у педагогічній діяльності, привернула увагу дітей і дорослих. З її допомогою ми вирішували завдання формування гуманістичної вихованості у дітей дошкільного віку. Результатами ефективності впливу казки на гуманістичне виховання дітей дошкільного віку більш детально описано в наступному підрозділі.

2.3. Дослідження ефективності процесу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку на основі використання дидактичної казки

Ураховуючи результати теоретичних досліджень, на основі результатів констатувального етапу експериментального дослідження нами було проведено формувальний етап експерименту з метою практичної перевірки ефективності розробленого комплексу дидактичних казок соціально-морального змісту.

Мета формувального етапу експерименту: практично перевірити ефективність запропонованого комплексу дидактичних казок з соціально-моральним змістом з метою гуманістичного виховання дітей дошкільного віку, що, у свою чергу, передбачало систематизацію знань дітей про соціально-моральні якості, стимулювання розвитку у них доброзичливого ставлення до оточуючих, формування основ моральної самосвідомості та соціального уявлення про життя, міжособистісні стосунки.

Завдання формувального етапу експерименту:

- Підібрати набір дидактичних казок з соціально-моральним змістом.
- Протестувати їх в експериментальній групі, щоб перевірити ефективність запропонованого комплексу занять у навчальному процесі.

З метою виявлення ефективності дидактичної казки в процесі формування гуманістичної вихованості у дітей дошкільного віку був проведений контрольний етап експерименту. Він проводився за ідентичними констатувальному етапу експерименту методиками (Додатки А, Б).

У таблиці 2.6 представлено результати дослідження в обох групах респондентів на визначення рівня сформованості когнітивного компонента гуманістичної вихованості дітей дошкільного віку (контрольний етап), що дає змогу прослідкувати динаміку рівня сформованості когнітивного компонента гуманістичної вихованості дітей дошкільного віку.

**Рівень сформованості когнітивного компонента гуманістичної
вихованості дітей дошкільного віку (контрольний етап)**

Рівні сформованості	Експериментальна група		Контрольна група	
	n	%	n	%
Високий рівень	4	40%	2	20%
Середній рівень	6	60%	5	50%
Низький рівень	0	0	3	30%

Отже, спостерігаємо позитивну динаміку в обох групах респондентів, проте їх більша вираженість спостерігається в експериментальній групі респондентів. На констатувальному етапі в ЕГ високий рівень сформованості когнітивного компонента гуманістичної вихованості було виявлено у 3 дітей (30%), тоді як на контрольному етапі високий рівень продемонструвало 4 дітей (40%), середній рівень на констатувальному етапі виявлено у 5 дітей (50%), на контрольному – у 6 дітей (60%). На констатувальному етапі низький рівень показали 2 дітей (20%), тоді як на контрольному етапі дослідження низький рівень в експериментальній групі респондентів виявлено не було (0%).

Дошкільники вміли самостійно розпізнавати та розрізняти різні емоційні вияви оточуючих та здатні були пов'язувати їх зі змістом ситуації взаємодії та називати можливі причини їх виникнення. Діти з легкістю впоралися з завданнями, які передбачали встановлення причин виникнення соціально-моральних ситуацій, передбачення їх наслідків та дій учасників. Хоча ступінь узагальнення гуманістичних уявлень залишився на попередньому рівні, це пов'язано з тим, що діти цього віку тільки починають розуміти та формулювати узагальнення. Дієвість уявлень характеризується позитивною динамікою – діти під час виконання діагностичних завдань стали частіше звертатися до таких знань, застосовувати їх для розв'язання моральних завдань, аргументації своїх суджень.

60% дітей встановлюють причинно-наслідкові зв'язки між поведінковими проявами учасників ситуацій, їх настроями та станами. Діти адекватно виділяють соціальний зміст ситуації, емоційні переживання героїв. Значна кількість дітей здійснює прогнозування ситуацій соціально-морального змісту. Наприклад, ситуація «Несподівана помилка» дошкільники чітко диференціюють, у якій ситуації поведінка абсолютно правильна, або шукають вихід із ситуації.

У таблиці 2.7 наведено результати повторного дослідження в обох групах респондентів, що дає змогу виявити динаміку рівня сформованості поведінкового компонента гуманістичної вихованості дітей дошкільного віку.

Таблиця 2.7

**Рівень сформованості поведінкового компонента гуманістичної
вихованості дітей дошкільного віку (контрольний етап)**

Рівні сформованості	Експериментальна група		Контрольна група	
	п	%	п	%
Високий рівень	3	30%	2	20%
Середній рівень	7	70%	6	60%
Низький рівень	0	0	2	20%

Результати дослідження наведені в таблиці 2.7 дають змогу спостерігати позитивні зміни показників в обох групах респондентів. В ЕГ на контрольному етапі дослідження відстежуємо наступну динаміку: високий рівень поведінкового компонента гуманістичної вихованості виявлено у 3 респондентів (30%), тоді як на констатувальному етапі високі показники були виявлені в 1 дитини (10%); показники середнього рівня також зазнали змін – 7 дітей (70%), тоді як на констатувальному етапі середній рівень сформованості продемонстрували 5 дітей (50%). Суттєві зміни спостерігаємо в показниках низького рівня: на контрольному етапі дослідження його не було виявлено взагалі, тоді як на констатувальному етапі дослідження низький рівень сформованості було виявлено у 4 дітей (40%). Діти стали

активно використовувати в поведінці дії на користь іншої дитини. У багатьох дітей перестали проявлятися негативні риси: агресія, злість, ворожість. Конфліктних ситуацій стало значно менше.

Для більш наочної демонстрації прогресу розвитку когнітивного та поведінкового компонентів у дітей дошкільного віку, наведемо порівняльні діаграми.

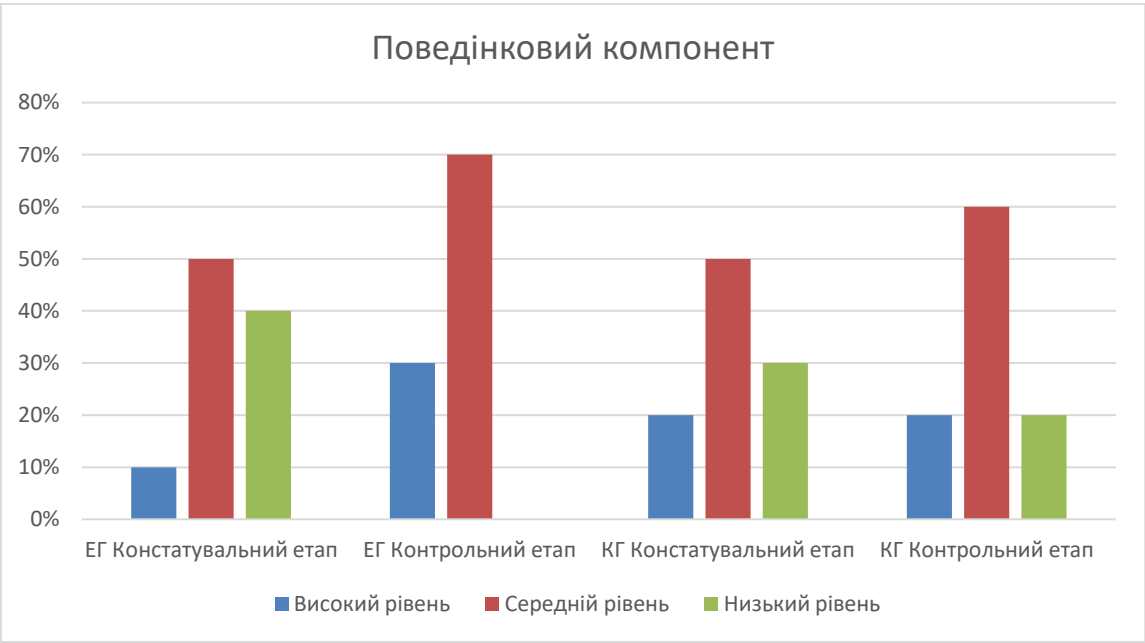

Рис. 1. Прогрес розвитку поведінкового компонента в ЕГ і КГ

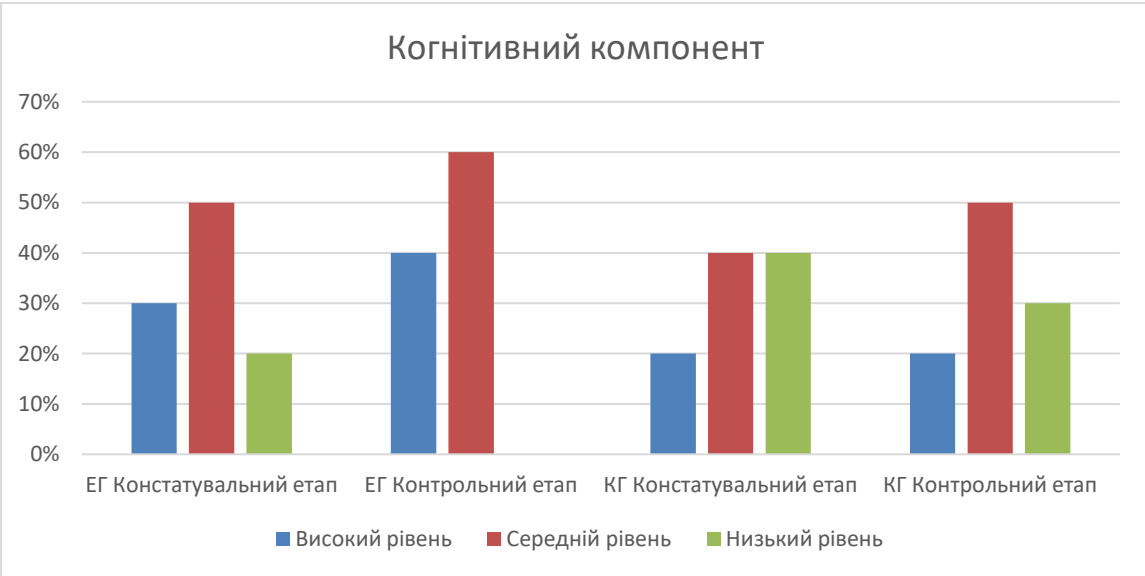

Рис. 2. Прогрес розвитку когнітивного компонента в ЕГ і КГ

Спостереження за взаємодією дітей показало, що діти стали проявляти значно менше своїх негативних якостей: злоби, агресії тощо, надовго фокусують свою увагу на однолітках.

Отже, можемо констатувати, що дидактична казка виявилася досить ефективним методом гуманістичного виховання дітей дошкільного віку. Вона може бути використана для розвитку всіх компонентів гуманістичної вихованості, але більшою мірою впливає на формування когнітивного компонента, що зумовлено природою та функціями дидактичної казки. Дидактичні казки мали менший вплив на зміни поведінкового компонента. Ці зміни пов'язуються не стільки зі змістом казок, скільки з роботою, яку проводили з дітьми після того, як вони познайомилися з казкою.

2.4. Методичні рекомендації щодо використання казки як методу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку

Казка для дітей – це абсолютно природний метод, тож необхідно всіляко використовувати його можливості, щоб допомогти дитині усвідомити свою суб'єктність, розкрити творчий потенціал, розвивати її мислення, уяву та фантазію. Зокрема, використання вихователем казки у роботі з дітьми сприятиме удосконаленню вербального мовлення дошкільнят, розвитку здатності до глибокого образного мислення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, емпатії та вміння слухати інших, розвитку почуття гумору.

Заняття з казкою дадуть дитині: розуміння і підтримку з боку дорослих; сприятимуть усвідомленню своїх сил і ресурсів у вирішенні проблем, впевненості в тому, що вихід з будь-якої ситуації є завжди.

Чимало корисної інформації про виховання казкою міститься на таких порталах як На Урок, Всеосвіта, де є не лише розробки готових занять які можна використати у роботі з дітьми дошкільного віку, а й містяться методичні рекомендації щодо особливостей використання казок у роботі з

дошкільниками різного віку. Так, у віці до 3 років дитина прекрасно сприймає образи тварин, тому в методиці використовують казки, де головні герої – тварини (хитра лисиця, боягузливий заєць, злий вовк – маленькі діти легко наслідують головних героїв, відтворюють їх рухи, поведінку, характер). Більш старші діти у віці від 3-6 років починають сприймати людей і чарівних істот в образах головних героїв. Вони вже міркують про те, на кого з них хочуть бути схожими і чому, можуть розповісти про те, що подобається в герої, наслідувати його, тож доцільним є використання «фантастичних казок».

З цією метою у таблиці 2.8 нами запропоновано перелік ресурсів на Youtube, перегляд яких може допомогти стати більш обізнаними з використання казок у гуманістичному вихованні дітей дошкільного віку.

Таблиця 2.8

Перелік ресурсів

https://www.youtube.com/watch?v=zHJ7uWBmzeg	Роль казки у розвитку та вихованні дитини дошкільного віку.
https://www.youtube.com/watch?v=3MmVUBlukvw	Використання казок В О Сухомлинського у морально етичному вихованні дошкільників
https://www.youtube.com/watch?v=UjS7r2Gmkys	«Казка у житті дитини Використання казки для виховання дитини»
https://www.youtube.com/watch?v=I6DN7h3iDz4	Життя, як казка: казкотерапія та емоційний інтелект
https://www.youtube.com/watch?v=DZp6RaXI5RI	Безпечний світ дитини: розвиток та виховання сучасних дітей
https://www.youtube.com/watch?v=rOLX5RA51ls	РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Знайомство дитини з казкою варто починати з її виразного читання дорослим. Характер і зміст подальшої роботи обумовлюються самим літературним твором, віком дітей, рівнем їх розвитку. Так, «працюючи» з казкою можна використати такі методи і прийоми:

1. Читання і розповідання художнього твору.
 2. Бесіда на тему художнього тексту («Про які події йде мова у казці? Чи зустрічалися подібні події в інших казках?»)
 3. Можна використовувати словесне малювання дітьми після прочитання тексту характерів героїв, обстановки, «інтер'єру» казки.
 4. Переказування художнього тексту (Переказ дітьми прочитаного тексту, окремих епізодів внесе необхідні акценти в суть пережитого. Можна трохи ускладнити – розповідання від імені одного з героїв твору).
 5. Драматизація (Розігрування сценок з казки, можливо, у формі вікторини. Глядачі можуть відгадувати, який це герой. Можна ускладнити форму – літературний театр. Синтетична і вільна форма, що включає драматизацію, виразне читання, демонстрацію малюнків і виробів, прослуховування музичних творів (фрагментів, виставку книг письменника).
 6. Оцінка і судження (Мій улюблений герой, чому мені сподобалась ця казка тощо).
- З казками можна пограти.
1. Гра «перебріхувань» казок» – наприклад можна пофантазувати, що б сталося, якщо б Червона Шапочка була злою, а Вовк – добрим.
 2. Гра «А що було потім?»
- Дітям пропонується послухати, як читає казку вихователь і потім всім разом придумати продовження казки.
3. Гра «Салат з казок»
- Дітьми, звичайно, за допомогою вихователя, придумується казка, в якій взаємодіють герої багатьох відомих казок.
4. Гра «Придумай казку»
- Дитині дається завдання придумати казку про будь-кого або про що-небудь, витративши на це всього одну хвилину, і потім переказати її протягом двох хвилин. Казки, складені дітьми, не тільки відображають їхню внутрішню реальність, актуальні проблеми, але й сприяють вирішенню труднощів. Помічено, що створення казок позитивно позначається на

психологічному здоров'ї: дитина стає більш врівноваженою, краще справляється з життєвими труднощами.

Отже, щоб зробити процес виховання дошкільників більш природним, допомогти ним вирішити певні особисті проблеми, сприяти підвищенню рівня самооцінки, розвитку творчих здібностей вихователі повинні використовувати можливості казки як найбільш екологічного та одного з найефективніших методів виховання.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Основною задачею експериментальної роботи було дослідження гуманістичного виховання дітей дошкільного віку засобами казок. Було виявлено, що в дошкільному віці гуманістична вихованість формується як одна з основних якостей особистості. Передусім, збільшується когнітивний компонент цього утворення, який пов'язаний з особливостями розвитку дітей дошкільного віку: збільшення допитливості, розширення сфери взаємодії з людьми, активне зацікавлення нормами і правилами поведінки та їхнім значенням.

Формування поведінкового компонента гуманістичної вихованості пов'язане з розширенням контактів із дорослими та однолітками, застосуванням різноманітних способів і моделей поведінки, включаючи етичні норми і правила. Діти експериментують з ними, щоб зрозуміти їхній зміст і значення. Хоча поведінковий компонент значно розширюється, обмеженість досвіду приводить до негнучкої поведінки.

Дидактична казка зацікавлює дітей. Згідно з нашою гіпотезою, робота з нею дає змогу використовувати її як ефективний засіб гуманістичного виховання дітей дошкільного віку, про що свідчать результати контрольного етапу експерименту.

ВИСНОВКИ

Головною метою кваліфікаційної роботи було теоретично проаналізувати і практично дослідити особливості використання казки як методу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.

У процесі дослідження було вирішено завдання, поставлені на початку дослідження.

- Розкрито зміст та значення гуманістичного виховання у розвитку дітей дошкільного віку. Встановлено що, казка є потужним інструментом гуманістичного виховання дітей дошкільного віку. Вона викликає захоплення та зацікавлення у дітей, сприяє розвитку у них фантазії, емоційної сфери та морально-етичного світогляду. У напрямку гуманістичного виховання, казка розвиває емоційну сферу (емоційно насичені ситуації, допомагають дітям розуміти і відчувати різні почуття; вчать дітей розпізнавати і виражати свої емоції, а також розуміти емоції інших людей), розвиває фантазію та творче мислення, виховує моральні цінності (дружба, чесність, справедливість та доброта), стимулює соціальні взаємодії: (читання або розповідь об'єднує дітей та дорослих), розвиває морально-етичний світогляд (казки допомагають дітям розуміти складні поняття, такі як добро і зло, справедливість і несправедливість);

- Розглянуто види казок: казка-потішка (казка є наставником ключових моральних приписів), казки про тварин (допомагають дитині передавати емоційний стан, чітко розуміти що сильний не означає справедливий тощо), фантастична казка (дає можливість оцінювати персонажа, уявити себе героєм у тій чи іншій ситуації, підвищує самооцінку дитини), побутова казка (допомагає дитині усвідомити довколишній світ та ситуації які виникають, знаходити вихід з них та чітко розмежовує добро від зла, правильну поведінку від негативної), традиційна народна казка (показує як завдяки внутрішній силі, почуттям і вірі персонажі казки справляються з труднощами, що утворилися) та досліджено сучасний стан їх використання

як методу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку у практиці роботи закладів дошкільної освіти.

- Розроблено комплекс дидактичних казок з соціально-моральним змістом з метою гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.

- Експериментально доведено ефективність процесу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку на основі дидактичних казок. Для отримання даних було використано завдання «Оціни вчинок» та «Заверши історію». Встановлено що рівень сформованості когнітивного компонента перебуває на середньому рівні, а поведінкового – на низькому або середньому. Це можна пояснити тим, що педагоги не звертають достатню увагу на те, що діти повинні розуміти природу правил і їхню роль у житті. Такий підхід призводить до того, що діти формально знають правила, але не вміють їх застосовувати в повсякденному житті. На основі отриманих результатів ми дійшли висновку про доцільність використання дидактичних казок з метою гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.

- Розроблено методичні рекомендації щодо використання казки як методу гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.

Отже, всі завдання, які було поставлено на початку нашого дослідження, були виконані, а головну мету було досягнуто. Проте, процес гуманістичного виховання за допомогою казки продовжує викликати інтерес у науковців та вихователів ЗДО. Подальші наукові розробки пов'язуємо з вивченням інших сучасних ефективних шляхів та засобів гуманістичного виховання ДДВ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анікін В.П. Теорія фольклору: курс лекцій. 3-е вид., 2007. 432 с.
2. Арановська-Дубовіс Д.М. Розуміння казки дошкільником. Дошкільне виховання, 1955 № 10, С. 33-40.
3. Архіпова Є.О. Критичне мислення як необхідна складова розумової діяльності людини в межах сучасного інформаційного суспільства / Є.О. Архіпова, О.В. Ковалевська. Х.: Гуманітарний часопис. 2012. № 2. 35 с.
4. Астаф'єв О.Г. Стилізація / Ніжинський держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, 1988.
5. Базовий компонент дошкільної освіти / нова редакція // Вихователь – методист дошкільного закладу. К.: Ранок, 2012. 26 с.
6. Базова програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. керівник О.В. Проскура, Л.П. Кочина, та ін. К.: Астамі, 2013. 103 с.
7. Бех І.Д. Почуття гідності у духовному розвитку особистості / І.Д. Бех // Психологічні джерела виховної майстерності: навч. посіб. К.: Академвидав, 2009. С. 17-30.
8. Васильєва С.А. Методи дослідження шанобливого ставлення старших дошкільників до однолітків у дошкільному навчальному закладі / С.А. Васильєва // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2013. Вип. 17(1). С. 129-136.
9. Виготський Л.С. Уява і творчість у дошкільному віці. СПб.: Союз, 1997.
10. Виховання гуманних почуттів у дітей / С. Ладивір, О. Долинна, В. Котирло, С. Кулачківська, О. Вовчик-Блакитна, Ю. Приходько / Серія «Дитина замовляє розвиток» за наук. ред. Т. Піроженко, С. Ладивір, Ю. Манилюк. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 168 с.
11. Врочинська Л. І. Виховання гуманності як філософсько-педагогічна проблема / Л.І. Врочинська / Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Вип. 38. 2011. С. 123-130.

12. Врочинська Л.І. Теоретико-методичні засади виховання гуманної поведінки дітей старшого дошкільного віку Електронний ресурс / Л.І. Врочинська // Вісник Інституту розвитку дитини. Відновлено з: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/85/15045-teoretiko-metodichni-zasadi-vihovannya-gumanno%D1%97-povedinki-ditej-starshogo-doshkilnogo-viku.html>.

13. Гагарін М.І. Виховання морально-естетичних почуттів молодших школярів засобами української народної казки: автореф. дис. канд. пед. нау: 13.00.07 – теорія і методика виховання / М.І. Гагарін. Інститут проблем виховання АПН України, Київ, 2007. 22 с.

14. Гончаренко А.М. Педагогічні умови становлення гуманних взаємин старших дошкільників: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / А.М. Гончаренко. К., 2003. 23 с.

15. Гуманістичне виховання дітей дошкільного віку в контексті інноваційної педагогічної діяльності: монографія / За наук. ред. Т.І. Поніманської, І.М. Дичківської. Рівне: Волинські обереги, 2012. 208 с.

16. Дермельова К.О. Єдність навчального і виховного компонентів як засіб соціалізації сучасної дитини / К.О. Дермельова // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : Зб. наук. пр. ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. 2012. Вип. 38. С. 21-26.

17. Заболоцька С. Умови становлення моральних форм поведінки на етапі дошкільного дитинства / С. Заболоцька // Актуальні проблеми психології розвитку особистості. Психологія особистості. 2011. № 1 (2). С. 245-253.

18. Залізник А.М. Моральне виховання засобами народознавства Електронний ресурс / А.М. Залізник // Матеріали науково-практичної конференції «Соціум. Наука. Культура». Відновлено з: <http://intkonf.org/kand-ped-nauk-zaliznyak-a-m-moralne-vihovannya-zasobami-narodoznavstva/>.

19. Калуська Л. Василь Сухомлинський – гуманістична педагогіка / Л. Калуська // Дитячий садок. 2007. 34 (418) вересень. С. 32-33.

20. Карасьова К. Актуалізація ціннісних орієнтирів старших дошкільників у їх реальних та ігрових стосунках. Електронний ресурс / К. Карасьова. Відновлено з: <http://lib.iitta.gov.ua/4617/1.Pdf>

21. Карнаухова А. Формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки / А. Карнаухова // Збірник наукових праць РДГУ. Рівне, 2011. С. 110-121.

22. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. К.: Школяр, 1997. 82 с.

23. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Рад. школа, 1989. 608 с.

24. Максимова В. Казка як метод гуманістичного виховання дітей дошкільного віку / В. Максимова // Вісник Інституту розвитку дитини. Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. Київ: Видавництво Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 32. С. 84-90.

25. Маруніна Г.Г. Інноваційні форми та методи виховання основ культури гідності старших дошкільників / Г.Г. Маруніна // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2013. Вип. 17(1). С. 457-464.

26. Матвієнко О.М. Особливості виховання гуманних відносин у дітей молодшого шкільного віку. Електронний ресурс. Відновлено з: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/5/visnuk_26.pdf.

27. Машовець М. Вплив казки на формування особистості дитини: моральний аспект / М. Машовець, А. Карнаухова // Вихователь – методист дошкільного закладу. 2012. С. 20-24.

28. Ніколаєнко Ю.М. Казкотерапія у вихованні дітей дошкільного віку. Збірник: СУЧАСНА ОСВІТА: ДОСВІД І НОВАТОРСТВО // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців та

студентів (28 березня 2023 р.). Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2023. 120 с. С 28.

29. Обухова Л.Ф. Розвиток творчого мислення дошкільників. К.: Рад. шк. 1995. 108 с.

30. Павлюк Р.О. Психолого-педагогічний та лінгвістичний потенціал казки / Р.О. Павлюк // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки». Вип. 3-4 (55-56). Полтава, 2007. С. 209-217.

31. Павлюченко В.В. Казка як ефективний засіб збагачення морального досвіду молодших школярів / В.В. Павлюченко // Матеріали науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасної педагогіки» (м. Львів, 24-25 жовтня 2014р.). Львів, 2014. С. 141-144.

32. Петрова Г. Казка у вихованні моральних почуттів / Г. Петрова / Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2009. № 6. С. 32-33.

33. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / Т.І. Поніманська. К.: Академвидав, 2006. 456 с.

34. Поніманська Т.І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку: монографія / Т.І. Поніманська. Рівне: РДГУ, 2006. 352 с.

35. Поніманська Т.І. Моральне виховання дошкільників / Т.І. Поніманська. К.: Вища школа, 1993. 111 с.

36. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Тернопіль: Мандрівець, 2012. 104 с.

37. Розалевич Л.І. Моральне виховання дітей дошкільного віку / Л.І. Розалевич // ДНЗ. 2010. № 7 (43). С. 28-46.

38. Розлуцька Г. Наступність в організації освітньої діяльності дошкільників і першокласників. Відновлено з: <https://newinception.com.ua/index.php/newinception/article/view/103>

39. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори / С.Ф. Русова; упор. О.В. Проскура. К.: Освіта, 1996. 303 с.

40. Сазонова О. Формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи засобами художньої культури. Відновлено з: <https://newinception.com.ua/index.php/newinception/article/view/4>

41. Сакуліна Н.П. Значення і завдання зображальної діяльності в дитчому садку / Дошкільне виховання, 1952. № 6.

42. Свідерська Г.М. Психолого-педагогічні чинники розвитку чуйності у ранньому юнацькому віці: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Г.М. Свідерська. НПУ ім. М.П. Драгоманова. К., 2009. 23 с.

43. Світлична С.П. Особливості виховного процесу в сучасному дошкільному закладі / С.П. Світлична // Педагогіка та психологія: Зб. наук. праць / За заг. ред. І.Ф. Прокопенка, В.І. Лозової. Харків: Курсор, 2004. Вип. 25. С. 153–161.

44. Скрипник Н.І. Психолого-педагогічні засади виховання гуманних взаємостосунків у дітей старшого дошкільного віку: монографія / Н.І. Скрипник. Умань: Вид.-поліграф. центр «Візаві», 2012. 153 с.

45. Софянчук Л.Р. Лікування душі дитини казкою. Електронний ресурс. Відновлено з: http://dnz.ucoz.net/blog/sofjanchuk_l_r_likuvannja_dushi_ditini_kazkoju/2014-01-30-1

46. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну / В.А. Сухомлинский. 2-е изд. К.: Рад. шк., 1987. 544 с.

47. Турчин Н. Формування дружніх взаємин у дітей старшого дошкільного віку засобами казки / Н. Турчин // Вісник інституту розвитку дитини: зб. наук. праць. Вип. 7. Матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Дитинство. Освіта. Соціум» (18 лютого 2010 р.) / НПУ ім. М.П. Драгоманова; редкол. В.П. Андрущенко. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. С. 165-170.

48. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: в 2 т. / К.Д. Ушинський; редкол.: В.М. Столетов та ін., ; пер. з рос. Київ: Рад. шк.,

1983. Т.1. Теоретичні проблеми виховання і освіти. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. 488 с.

49. Фасолько Т.С. Виховання відповідальної поведінки у дітей дошкільного віку: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.08 / Т.С. Фасолько. Рівне, 1999. 20 с.

50. Фльоріна Є.О. Естетичне виховання дошкільника. 1961. 334с.

51. Царенко В.М. Казка казкою, а в ній наука. Інтегроване заняття для дітей старшої групи. Відновлено з: http://osvita.ua/school/lessons_summary/doshkillya/25567/

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Завдання 1. «Оціни вчинок»

Мета: Виробити уявлення дітей про значення, зміст моральних норм і способи моральної поведінки.

Матеріал: 7 незакінчених ситуацій, що описують виконання та порушення дітьми моральних норм.

Проведення дослідження: проводиться індивідуально з кожною дитиною. Експериментатор пропонує випробуваному продовжити «історію», початок якої пропонує експериментатор.

Ситуації:

- Норма взаємодопомоги.

Діти будували місто, Оля не хотіла грати. Вона стояла поруч і дивилася, як грають інші. До дітей підійшла вихователька і сказала: «Ми зараз будемо обідати. Час скласти іграшки. Попросіть Олю вам допомогти». Тоді Оля відповіла....

Що відповіла Оля? Чому вона так відповіла? Чи завжди потрібно допомагати іншим? Що зробив би ти, якби тебе попросили прибрати іграшки, у які ти не грав? Як Оля могла допомогти хлопцям?

- Норма доброзичливої участі та уважного ставлення до однолітка.

Каті мама на день народження подарувала красиву ляльку. Катя стала з нею грати. Тут підійшла її молодша сестра Віра і сказала: «Я теж хочу грати з цією лялькою». Тоді Катя відповіла....

Що відповіла Катя? Чому вона так відповіла? Чи потрібно брати в гру хлопців, якщо тобі хочеться грати самому? Як би ти вчинив на місці Каті? Як можна ще вчинити, якщо хлопці просять узяти їх у гру?

- Норма «щедрість-жадібність».

Люба та Сашко малювали. Люба малювала червоним олівцем. Він раптом зламався. «Саша, – сказала Люба, – можна мені взяти твій червоний олівець, мій зламався, і мені треба малюнок домалювати». Саша відповіла їй.... Що відповіла Саша? Чому? Як би вчинив ти на місці Саші? Коли потрібно ділитися з іншими, а коли ні? Чи приємно було Саші віддавати свій олівець Любі, адже він їй теж потрібен?

- Норма взаємодопомоги.

Вихователь доручила Маші прибрати іграшки, їх було дуже багато. Маша дуже старалася, але не встигала швидко все прибрати. До неї підійшла Света... Вона запропонувала: «Маша, ти так довго прибираєш іграшки... Я тобі допоможу, ти сама не впораєшся. Потім разом підемо дивитися нову книжку». Що відповіла Маша? Чому? Як би ти вчинив на місці Маші? На місці Свети?

- Норма справедливості.

Діти домовилися грати в нову настільну гру «Лото». Ведучого обрали за лічилкою і вирішили, що наступним ведучим стане той, хто першим закриє всі порожні місця на картинках. Виграв Андрій. Але Саші так хотілося бути ведучим, що він забрав усі картки в Андрія і сказав: «я грав краще, просто не встиг виграти. Я тепер буду ведучим». Андрій відповів....

Що відповів? Чому? Чи завжди треба дотримуватися правил гри?

- Норма доброта-злість.

Катя і Віра грали в догонялки. Катя тікала, а Віра наздоганяла. Раптом Віра спіткнулася і впала. Тоді Віра ...

Що сказала і зробила Віра? Чому? Чи потрібно було допомагати Вірі, адже вона була неуважною, порушила гру? Став би ти допомагати? Чому? Як можна було допомогти Вірі по-іншому?

Обробка результатів: здібності дитини при вигадуванні дій свідчать про її розуміння моральних норм. Аргументація дії вказує на рівень її усвідомлення в особистісному й соціальному плані, а також на розуміння її моральної цінності. Дитина може правильно оцінити ситуацію та вміло

вибрати необхідну норму поведінки, що свідчить про адекватний підбір. Розуміння соціального змісту ситуації виявляється в увазі до соціально-моральних аспектів та дій учасників ситуації. Дані також дозволяють оцінити розвиненість когнітивних компонентів поведінки у вербальних ситуаціях.

ДОДАТОК Б

Завдання 2. «Заверши історію»

Мета: Виявити вміння сприймати та розуміти зміст, логіку розвитку ситуацій взаємодії людей (однолітків), передбачати та прогнозувати розвиток ситуації, передбачати її результати та наслідки.

Набори картинок, що відображають різні за змістом і характером відносин ситуації соціальної взаємодії дітей. Кожен набір – 1 картинка із зображенням ситуації та кілька варіантів її продовження і вирішення (серед цих варіантів один має відкритий характер – дитина сама вигадує варіант продовження і вирішення ситуації).

Зміст ситуацій:

1. «Несподівана помилка» – на зображенні зображена дитина, яка розбила чашку. Її фігура та обличчя зображують переляк.

Додаткові картинки:

- два хлопчики сміються з приводу того, що сталося, хлопчик співчутливо дивиться на потерпілого;
- дівчинка веде до місця події вихователя, розповідаючи йому про те, що трапилося і показуючи на чашку, що розбилася;
- дівчинка співчутливо дивиться на потерпілого і збирає осколки чашки.

2. Фізичне страждання – хлопчик упав і забив коліно. Він сидить на підлозі, тре коліно і плаче.

Додаткові картинки:

- діти грають поруч, вони дивляться на потерпілого, але не роблять жодних дій, їхня емоційна реакція байдужа;
- діти стоять біля хлопчика, співчутливо дивляться на нього, але не роблять жодних дій;
- дівчинка кличе вихователя;
- хлопчик гладить по голові потерпілого, а інший тре йому коліно.

3. Сварка – на картинці діти, які забирають одне в одного іграшку.

Додаткові картинки:

- хлопчики, що стоять поруч, сміються;
- діти, що обступили тих, хто свариться, зацікавлено дивляться на них;
- діти допомагають відбирати іграшку одному з учасників сварки;
- діти простягають іграшку тим, хто свариться.

Інструкція: картинки пред'являються послідовно. По кожній з них експериментатор ставить запитання, у разі утруднення пояснює зміст:

1. Подивися на картинку і розкажи, хто тут зображений?
2. Що роблять герої (герой?) ?
3. Як ти думаєш, що тут сталося? Чому ти так вважаєш?
4. Як почуваються герої (який у них настрій?)
5. Чому в них такий настрій?

ДОДАТОК В

Бесіда «Не сиди на печі, не чекай на калач»

Мета: Вчити дітей слухати казку; формувати вміння аналізувати вчинки дійових осіб, давати їм характеристику; виробляти вміння вибірково переказувати прочитане за допомогою ілюстрацій до казки. Сприяти розвитку мислення, зв'язного мовлення. Виховувати бажання допомагати дорослим і один одному, викликати негативне ставлення до ледарів, показати, що ледарство до добра не доводить. Прививати любов до українських народних казок.

Обладнання: Ілюстрації до казки, м'які іграшки героїв казки, індивідуальні карточки, малюнки-символи до казки.

I. Нервово-психологічна підготовка

Вихователь:

Доброго дня вам, любі малята,
Хлопчики милі мої і дівчата.
Щирою усмішкою вас я вітаю,
Бадьорого настрою нині бажаю.

Діти:

- Доброго ранку! Доброго дня!
Ми вам бажаєм здоров'я й добра!

II. Основний етап.

- Сьогодні у нас незвичайний урок. Я запрошую вас до подорожі в країну Казок.

Казок країна чарівна
У гості нас чека вона
Отож, часу не гаймо,
У подорож рушаймо!

А девізом стануть такі слова: уважність, старанність, праця – наш шлях до знань!

2. Підготовча частина.

2.1. Мовна розминка. Гра «Хто як говорить»

- Пригадаймо, друзі, вмиль,

Як пшениченька шумить: ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш

Як в гайку струмок дзвенить: джр-джр-джр-джр-джр

Як бджола в саду бринить: дз-дз-дз-дз-дз-дз

Як шумлять у птаха крила: ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш

В морі синьому вітрила: ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш

Вітер з гаєм розмовляє: ш-ш-ш-ш-ш

Поміж листячком гуляє: ш-ш-ш-ш-ш-ш

Й ми всі трохи пошуміли, й до подорожі приступили.

2.2. Робота з чистомовкою.

- Щоб вміти гарно розмовляти, попрацюємо з чистомовкою.

Че-че -че- влітку сонечко пече,

Чу-чу-чу- всім спечу по калачу,

Чі-чі-чі- не лежи на печі !

3. Формуюча частина

- Не даремно ми сьогодні заговорили про калачі. Щоб дізнатися назву казочки, в яку ми з вами помандруємо, вам потрібно відгадати цікаві загадки про її героїв.

Буркотливий, вайлуватий,

Ходить лісом дід кудлатий.

Одягнувся в кожушину,

Мед шукає й ожину,

Літом любить полювати,

А узимку – в лігві спати.

Як зачує він весну –

Прокидається від сну. (Ведмідь)

Сидить дівчина в корзині

На ведмежій дужій спині.

А чому ж вона сховалась

До ведмедя не призналась?(Маша)

3.1 Опрацювання казки

Питання за змістом прослуханої казки:

Що сталося з Машею?

В чий будиночок вона потрапила?

Чому Маша виявилася в будиночку ведмедів?

Як звуть ведмедів?

Чия юшка сподобалася Маше?

На чиєму ліжку Маша заснула?

Однакові чи різні голоси у ведмедів?

Хто з героїв казки вам сподобався? Чим саме?

Чому Маша втапила у халепу?

Щоб Ви порекомендували Маші?

ДОДАТОК Г

Бесіда за сюжетом казки «Ріпка»

Мета: вправляти дітей у слуханні художньої літератури.

Завдання:

освітні: вчити дітей уважно слухати казку, розуміти її зміст, відповідати на питання, поповнювати словник дітей іменниками, залучати до повторення слів-виразів;

розвиваючі: розвивати увагу, пам'ять, мову, мислення;

виховні: виховувати любов до казки, дружні відносини, товариськість, працьовитість.

Обладнання: пальчиковий театр.

Хід заняття

1. Вступна частина

Організація дітей півколом на стільчиках.

Сюрпризний момент

Прихід мишки. Імітація звуку мишки.

- Діти, подивіться хто до нас прийшов. Давайте привітаємося з ним.
- (мишка) Доброго дня діти

Вступна бесіда

- Які ви казки знаєте?
- Які тварини зустрічаються в казках?
- Чому вчать казки?

2. Основна частина

Повідомлення автора жанру та назви твору.

Українська народна казка "Ріпка"

Розповідання казки з показом театру

Бесіда за змістом казки

- Хто о посадив Ріпку?
- Кого дід покликав першим витягувати її? другого? третього?
- Хто ж все-таки допоміг витягти Ріпку?

- Як звати діда? бабу? внучку? собачку? кішку? мишку?
- Як говорить собака? кішка? мишка?
- Чи потрібно допомагати старшим?

Введення морального правила

Отже, діти потрібно допомагати один одному та бути дружніми

3. Заключна частина

Підсумки аналіз

Заключна бесіда

- Хто до нас сьогодні приходив?
- Яку казку вислухали?
- Давайте назвемо героїв казки.
- Діти ви сьогодні були слухняні та уважні. Молодці!
- (мишка) Я всім вам дякую але мені час йти. До побачення.

ДОДАТОК Д

Бесіда «Зумів помилитися – зумій і виправитися»

Мета: розвивати пам'ять, уяву, здатність правильно оцінювати вчинки інших; продовжувати формувати уявлення дітей про відповідальність за свої вчинки, дбайливе ставлення до інших, вміння відповідати на запитання за текстом казки; виховувати інтерес до казок.

Матеріал: текст української казки «Гуси-лебеді»

Хід заняття:

Діти сьогодні ми з вами завітаємо до чарівної країни казки. Я вам розповім російську казку, яка має назву «Гуси-лебеді». А ви уважно слухайте.

(читання казки. Розглядання ілюстрацій).

- Діти чи сподобалась вам казка?
- Як називається казка?
- Чому, на вашу думку, саме так називається казка?
- Що просила мама дочку коли йшла на роботу?
- Чи послухала дочка маму?
- Що трапилось далі?
- Чому дівчинка пішла шукати брата?
- Хто перший зустрівся дівчинці на дорозі?
- Що попросила піч дівчинку?
- Що відповіла дівчинка?
- Хто потім зустрівся дівчинці?
- Що попросила яблуня?
- Що відповіла дівчинка?
- Хто потім зустрівся дівчинці?
- Що попросила молочна річка?
- Що відповіла дівчинка?
- Чи допомогла молочна річка дівчинці? Чому?
- Хто потім зустрівся дівчинці?

- Чи допоміг їжак дівчинці?
- Чи знайшла дівчинка свого брата?
- Чи допомогла дівчинці молочна річка, яблуня, піч по дорозі додому?

Чому?– Чи правильно вчинила дівчинка коли залишила брата самого?

- Що було б якби дівчинка не залишила брата одного?
- Чи правильно зробила дівчинка що не сказала батькам? Чому?
- Що трапилося б з братом якби дівчинка не знайшла його?

ДОДАТОК Е

Бесіда за казкою «Вовк і козенята»

Програмовий зміст: продовжувати вчити дітей уважно слухати казку, стежити за розвитком подій, співпереживати, запам'ятовувати слова пісеньки, інтонаційно виразно їх передавати; збагачувати словник дітей україномовними словами; розвивати вміння відповідати на запитання у процесі розглядання ілюстрацій та за змістом казки; розвивати уяву, голосовий апарат – силу і тембр голосу, вміння емоційно передавати стан казкових героїв (радість, страх, здивування...); формувати навички безпечної поведінки; виховувати інтерес до художньої літератури.

Матеріал: Колобок, книжка «Вовк та семеро козенят», ілюстрації кози та вовка – справжні та казкові; настільний театр відповідно до казки, магнітофон, спокійна та весела музика.

Хід заняття

I. Організаційний момент. (Діти заходять в групу й сідають півколом на килимку).

– Давайте з вами привітаємося: скажемо один одному «Доброго ранку!» й посміхнемося!

Сьогодні у нас незвичайне заняття.

(Стук в двері)

– Ой! Хтось до нас завітав в гості! (Вихователь заносить Колобка з книжкою).

– Погляньте, хто це! Він ще й з мішечком! А що ж там? Прочитаємо?

«Любі дітки! Я хотів би у вас запитати – ви любите казки? І я люблю. Але ж я не вмію читати! І ніколи не був на занятті. Допоможіть мені! Навчіть мене! Розкажіть казочку! Я вам героїв приніс! Можна я побуду на занятті і у вас повчуся, як треба поводитися на заняттях, навчуся відповідати...»

– Діти, допоможемо Колобкові? Залишимо на занятті? Покажемо, як треба вчитися? Сідай, колобочку, і будь уважним!

(Вихователь пропонує дітям розглянути два малюнки із зображенням кози й відповісти, яка коза казкова, а яка – справжня, пояснити, чому вони так вирішили).

– Ви правильно вирішили, що лише в казці коза може мати такий казковий вигляд, жіноче вбрання, прикраси. У казці відбуваються різні чарівні й несподівані події, звірі можуть розмовляти, носити одяг, як у людей. Зараз я вам розповім казку.

II. – «Вовк та семеро козенят» – це українська народна казка. Склад її який народ? (український) Уважно послушайте казку, а потім скажете, чи могли б козенята не потрапити в біду, не попасти вовку в зуби.

Розповідання казки під музичний супровід.

Запитання за змістом казки:

- Чому козенята потрапили в біду?
- Чого вчила коза козенят, коли в ліс ішла?
- Яку пісеньку співала коза козенятам? Яким голосом? Заспівайте її пісеньку!

- А вовк співав яким голосом? Проспівайте пісеньку вовка!

Розігрування епізодів казки (під веселу музику).

(Діти виходять на килимок)

Запропонувати дітям зобразити:

веселих козенят, як вони граються, стрибають; як іде вовк; як козенята злякалися; як зраділи приходу мами.

(Діти сідають на місця)

– А зараз давайте пограємо у гру «Веселі побрехеньки» про казку, яку ви почули.

Я вам розповідаю, якщо я кажу неправду - побрехеньку – ви тупотіть ніжками.

- Одного разу коза пішла в супермаркет....- Одного разу коза пішла в ліс....- Козенята всілися дивитися мультфільми...- Прилетіла ворона та й

стала каркати...- Вовк приніс козенятam цукерочки...- Вовк хотів з'їсти козенят...- Козенята вирішили вийти погуляти в ліс...

– Молодці! Правильно знайшли «побрехеньки». А давайте тепер ви будете казати «побрехеньку», а я буду тупотіти ніжками.

III. Заключна частина.

– Пригадайте, як називалася казка, яку ви слухали?

– Що в ній незвичне, казкове? (звірі говорять, коза має власний будиночок, вовк змінює голос).

– Який у казці вовк? (злий, розумний) Чому він розумний? (бо здогадався, як дістати козенят)

– Яка коза у цій казці? (теж розумна, а ще вона турботлива мама)

– Як би ви поводитися на місці козенят? Чи можна бути неслухняними дітками?

– Тож завжди будьте уважними і слухайте дорослих! І ніяка біда з вами ніколи не трапиться!

Колобок дуже задоволений вами і дякує за гарне заняття. Він навчився багато чому. Підє розповісти своїм друзям про вас! До побачення!